

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

304.6
น188ค
จ.3

ผู้แปลและเรียบเรียง : ศิริวรรณ ศิริบุญ

ผู้จัดทำ : นพวรรณ จงวัฒนา
จุฑา มนัสไพบุลย์

สถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ธันวาคม 2529

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(The Survey of the Cost of Children in Rural-Urban Northeastern Thailand)

ผู้เขียน: นพวรรณ จงวัฒนา
จตุรา มนัสไพบุลย์

ผู้แปล: ศิริวรรณ ศิริบุญ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ธันวาคม 2529

ด้วยอกนันทนาการ

จาก

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญตาราง	ข
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์	8
บทที่ 3 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์	19
บทที่ 4 ทัศนคติของมารดาที่มีต่อบุตร	59
บทที่ 5 บทสรุป	75
บรรณานุกรม	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

304.6

ค 188๗

ค.๓

28 ก.พ. 2537

ท 070331

คำนำ

รายงานวิจัย "ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ"
ฉบับนี้ เป็นรายงานฉบับภาษาไทย ซึ่งสรุปผลงานวิจัยของโครงการ "The Survey
of the Cost of Children in Rural-Urban Northeastern Thailand"
ดำเนินงานโดย รองศาสตราจารย์นพวรรณ จงวัฒนา และ รองศาสตราจารย์จุฑา
มณีสไพฑูริย์ เมื่อปี พ.ศ.2528 ผลการศึกษาบางส่วนที่นำเสนอในรายงานฉบับนี้
ไม่มีตารางสถิติประกอบ ผู้สนใจจะศึกษารายละเอียดได้จากรายงานวิจัยฉบับภาษา
อังกฤษ

ขอขอบคุณ International Development Research Center
(IDRC) แห่งประเทศแคนาดาที่ให้การสนับสนุนทางการเงินในการจัดพิมพ์รายงาน
วิจัยฉบับภาษาไทย ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวัฒนา วิบูลย์ เศรษฐ์ และ
รองศาสตราจารย์นพวรรณ จงวัฒนา ที่ได้กรุณาตรวจแก้ ให้คำวิจารณ์และข้อเสนอแนะ
อันเป็นประโยชน์แก่รายงานฉบับนี้ และขอขอบพระคุณอาจารย์สุวินชา ชมธวัช
เลขานุการสถาบันประชากรศาสตร์ และ คุณเดือนใจ วิจิตร ที่ได้มีส่วนช่วยในการ
พิมพ์และการจัดทำรูปเล่มรายงานฉบับนี้ให้สำเร็จเรียบร้อย

สถาบันวิทยบริการ
ศิริวรรณ ศิริบุญ

ธันวาคม 2529

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

- ตารางที่ 2.1 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์
จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 2.2 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์
จำแนกตามอายุของเด็กและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 2.3 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์
จำแนกตามเพศของเด็กและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 2.4 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์
จำแนกตามขนาดของครัวเรือนและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 2.5 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์
จำแนกตามประเภทของครัวเรือนและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 2.6 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์
จำแนกตามรายได้ต่อปีของครัวเรือนและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 2.7 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์
จำแนกตามระดับการศึกษาของมารดาและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 2.8 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์
จำแนกตามระดับการศึกษาของมารดาและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.1 ค่าใช้จ่ายต่อปีทางตรงเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์
จำแนกตามรายการและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.2 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามวิธีการ
เลี้ยงบุตรด้วยนมและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.3 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภท
ของคนดูแลเด็กและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.4 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภท
ของการจัดซื้อเสื้อผ้าและ เขตที่อยู่อาศัย

- ตารางที่ 3.5 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภทของการสันตนาการและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.6 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภทของโรงเรียนและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.7 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภทของการเดินทางไปโรงเรียนและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.8 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามสถานพยาบาลที่ไปรับการรักษาและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.9 ค่าใช้จ่ายต่อปีโดยเฉลี่ยเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามรายการและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.10 ค่าใช้จ่ายต่อปีโดยเฉลี่ยเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามเพศของเด็กและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.11 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามข้อเท็จจริงของการช่วยทำงานบ้าน งานอาชีพและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.12 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามเพศ ข้อเท็จจริงของการช่วยทำงานบ้าน งานอาชีพและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.13 ร้อยละของมารดาจำแนกตามข้อเท็จจริงและความเห็น เกี่ยวกับอายุที่เด็ก เริ่มช่วยงานของครัวเรือน
- ตารางที่ 3.14 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเทศของกิจกรรมครัวเรือนที่เด็กมีส่วนร่วม เพศของเด็กและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.15 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามจำนวนชั่วโมงที่เด็กช่วยกิจกรรมของครัวเรือนแต่ละวัน อายุของเด็กและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ 3.16 ร้อยละของมารดาจำแนกตามข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่มีต่ออายุของบุตรที่เริ่มช่วยงานอาชีพและจำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย

- ตารางที่ ๑.17 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 มีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภทของงานอาชีพของครัวเรือนที่เด็กมีส่วนช่วย อายุของเด็กและเขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๑.18 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 มีบริบูรณ์ จำแนกตามจำนวนชั่วโมงที่เด็กช่วยงานอาชีพของครัวเรือนแต่ละวัน อายุของเด็กและเขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๑.19 ร้อยละของมารดาจำแนกตามสถานภาพการทำงานก่อนการมีบุตรและเขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๑.20 ร้อยละของมารดาจำแนกตามสถานภาพการทำงานระหว่างตั้งครรภ์และเขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๑.21 ร้อยละของมารดาจำแนกตามการสูญเสียรายได้ระหว่างตั้งครรภ์และเขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๑.22 รายได้โดยเฉลี่ยที่มารดาต้องสูญเสียระหว่างการตั้งครรภ์ จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๑.23 ร้อยละของมารดาจำแนกตามปริมาณงานบ้านระหว่างการตั้งครรภ์และเขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๑.24 ร้อยละของมารดาจำแนกตามการหยุดพักการทำงานภายหลังการคลอดบุตรและเขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๑.25 ร้อยละของมารดาจำแนกตามระยะเวลาการลาหยุดทำงานภายหลังคลอดและเขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๑.26 ร้อยละของมารดาจำแนกตามการสูญเสียรายได้ระหว่างการหยุดทำงานและเขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๑.27 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 มีบริบูรณ์ จำแนกตามปริมาณงานบ้านภายหลังการคลอดบุตร ลำดับที่ของบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและเขตที่อยู่อาศัย

- ตารางที่ ๓.๒๘ ร้อยละของมารดาจำแนกตามการพักผ่อนหย่อนใจภายหลังการคลอดบุตรและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๓.๒๙ ร้อยละของมารดาจำแนกตามการ เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๓.๓๐ ร้อยละของมารดาจำแนกตามความวิตกกังวลเกี่ยวกับบุตรและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๔.๑ ทักษะคิดของมารดาเกี่ยวกับการทำงานบ้านของบุตร จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๔.๒ ทักษะคิดของมารดาเกี่ยวกับการที่บุตรช่วยทำงานอาชีพ จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๔.๓ ทักษะคิดของมารดาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาระทางด้านงานบ้าน จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๔.๔ ทักษะคิดของมารดาที่มีต่อค่าใช้จ่าย เกี่ยวกับบุตร จำแนกตาม เพศของบุตรและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๔.๕ ทักษะคิดของมารดาที่มีต่อค่าใช้จ่าย เกี่ยวกับบุตร จำแนกตามลำดับที่ของบุตรและ เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๔.๖ ทักษะคิดของมารดาที่มีต่อการทำงานนอกบ้านของบุตรชายและบุตรหญิง จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๔.๗ ทักษะคิดของมารดาที่มีต่อระดับการศึกษาของบุตรชายและบุตรหญิง จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๔.๘ ความมุ่งหวังของมารดาที่มีต่ออาชีพของบุตร จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๔.๙ ความคิดเห็นของมารดาที่มีต่อการ เลือกที่อยู่อาศัยของบุตรภายหลังการสมรส จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย
- ตารางที่ ๔.๑๐ ความต้องการและ เหตุผลของมารดาในการพึ่งพาอาศัยบุตรชายหรือบุตรหญิง จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แต่เดิมนักวิชาการสาขาต่างๆ ยังไม่ให้ความสนใจต่อเรื่องคุณค่าและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กมากนัก จนกระทั่งเมื่อไม่นานมานี้เอง นักประชากรศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ นักจิตวิทยา ตลอดจนนักวิชาการสาขาอื่นๆ ได้เริ่มให้ความสนใจในหัวข้อคุณค่าและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรมากขึ้น สาเหตุประการหนึ่งก็คือ ข้อเท็จจริงและทัศนคติของคุณค่าและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตร มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเจริญพันธุ์ของสตรี โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการที่สตรีแต่ละคนตัดสินใจที่จะมีบุตรเพิ่มขึ้นหรือไม่

ในปี พ.ศ. 2515 ศูนย์แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมตะวันออก-ตะวันตกแห่งสหรัฐอเมริกา (East-West Center) ได้เป็นผู้ริเริ่มจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องคุณค่าของบุตรขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแสวงหาแนวทางในการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าของบุตรในประเทศต่างๆ ประเทศที่เข้าร่วมประชุม ได้แก่ อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไต้หวัน ตุรกี ไทย และสหรัฐอเมริกา (James T. Fawcett: 1972, Rodolfo A. Bulatao and James T. Fawcett: 1983) สำหรับประเทศไทย สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการวิจัยโครงการคุณค่าของบุตร วัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัยโครงการนี้ก็เพื่อจะศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรในประเทศไทย เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลเปรียบเทียบคุณค่า ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรระหว่างประเทศที่ดำเนินการร่วมกัน นอกจากนี้คาดว่าผลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษารองรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวได้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) มีเป้าหมายที่จะลดอัตราเพิ่มประชากรจากร้อยละ 2.1 ค่อยๆ ในปี พ.ศ. 2525 ให้เหลือเพียงร้อยละ 1.5 ค่อยๆ ในปีสุดท้ายของแผน ซึ่งหมายความว่าจำเป็นต้องมีประชากรใช้วิธีคุมกำเนิดเพิ่มขึ้นถึง 8.3 ล้านคน จึงมีความพยายามที่จะนำการวางแผนครอบครัวและมาตรการอื่นๆ นอกเหนือ

จากการวางแผนครอบครัวมาใช้เพื่อลดภาวะเจริญพันธุ์ แต่มาตรการที่นอกเหนือจากการวางแผนครอบครัวไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ในช่วงระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 4 ซึ่งอยู่ระหว่างปี พ.ศ.2520 ถึง พ.ศ.2524 (National Economic and Social Development Board: 1981) จึงเป็นที่คาดหวังกันว่าข้อมูลที่ได้จากโครงการวิจัยค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ เด็กจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านประชากร

แนวคิด เบื้องทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดในเรื่องคุณค่าของเด็กและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กของนักวิชาการในหลายสาขามีความแตกต่างกันไปในหลายประเด็น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความสอดคล้องกันในแนวความคิดพื้นฐานที่ว่า เด็กมีหน้าที่คือมีคามารดาและต่อสังคม แต่นักวิชาการต่างสาขากันจะมองหน้าที่ของเด็กแตกต่างกัน

ในทางสังคมวิทยาและประชากรศาสตร์ คุณค่าและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กถูกนำมาใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร การย้ายถิ่นจากเขตเกษตรกรรมในชนบทไปยังชุมชนอุตสาหกรรมในเขตเมือง เป็นการลดประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มีคามารดาจะได้รับจากบุตร และในขณะที่เด็กเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรก็จะเพิ่มขึ้น เป็นเงาตามตัว นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวและแบบแผนการทำงานเชิงเศรษฐกิจของครอบครัวก็มีผลให้ประโยชน์ที่เคยได้รับจากเด็กลดลง

นักเศรษฐศาสตร์ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กทั้งทางด้านมหภาคและจุลภาค การวิเคราะห์เชิงมหภาคศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรที่มีผลกระทบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อาทิ เช่น การเพิ่มประชากรมีผลให้อัตราร้อยของผู้อพยพที่เป็นภาระทางเศรษฐกิจสูงขึ้น (Coale and Hoover: 1958) และการที่ประชากรวัยเด็ก เคลื่อนเข้าสู่วัยแรงงาน มีผลให้เกิดปัญหาการว่างงาน เพราะตำแหน่งงานมีไม่เพียงพอ (Kuznets, 1960: Kelley, 1973) นอกจากนี้การเพิ่มประชากรยังเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายทางสังคมของรัฐ อันได้แก่ ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา สาธารณสุข และโครงการวางแผนครอบครัวด้วย

สำหรับการวิเคราะห์ในเชิงจุลภาคนั้น เป็นการวิเคราะห์ในระดับครัวเรือน Leibenstein ได้แบ่งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กออกเป็น ค่าใช้จ่ายทางตรงและค่าใช้จ่ายทางอ้อม Becker (1960) เปรียบเด็กเป็นเสมือนสินค้าบริโภคถาวร ซึ่ง Blake (1968) ไม่เห็นด้วย เพราะการกำหนดราคาเด็กไม่สามารถทำได้ดังเช่นการกำหนดราคาสินค้าในท้องตลาด ระยะเวลา Becker ได้สร้างแบบจำลองขึ้นใหม่ โดยมีสาระสำคัญว่า คู่สมรสมีแนวโน้มจะมีบุตรน้อยลง ถ้าค่าใช้จ่ายในการให้กำเนิดบุตรสูงกว่าความสามารถที่คู่สมรสจะรับผิดชอบได้ Easterlin เสนอแนะว่า การศึกษาเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรควรนำค่าเสียโอกาสมาประกอบการศึกษาด้วย นอกจากนี้เขายังเสนอแนะว่า การมีบุตรจะแปรผันไปในทิศทางเดียวกับระดับรายได้ และมีปัจจัยทางด้านการทดแทน

การนำความรู้และทฤษฎีทางจิตวิทยาอธิบายเกี่ยวกับคุณค่าและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็ก จำกัคอยู่เฉพาะรูปแบบของความผูกพันทางด้านอารมณ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร บทบาทของเด็กชาย เด็กหญิง และบทบาทของผู้ใหญ่ ตลอดจนสถานภาพทางสังคมของเด็ก ในส่วนที่สัมพันธ์กับสถานภาพของบิดามารดา และค่าใช้จ่ายและผลได้ทางเศรษฐกิจของบิดามารดาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุตร (Fawcett, 1972)

สำหรับทางด้านมานุษยวิทยา นักมานุษยวิทยาสนใจเฉพาะเรื่องบทบาทของเด็กในกลุ่มอายุต่างๆ ในครัวเรือนสังคมเกษตร และเริ่มให้ความสนใจศึกษาภาวะเจริญพันธุ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับคุณค่าและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เป็นส่วนใหญ่

คุณค่าของเด็กและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็ก เป็นหัวข้อที่ได้มีการศึกษาวิจัยไว้แล้วในหลายประเทศ ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา Lois และ Martin Hoffman พบว่า ในสหรัฐอเมริกาเด็กไม่ได้ถูกเลี้ยงมาเพื่อผลกำไรทางเศรษฐกิจ (Fawcett, ed. 1972 หน้า 20) Boone Turchi ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าค่าเสียโอกาสไว้ และพบว่า บิดามารดาใช้เวลาในการเลี้ยงดูบุตรคนที่สองและคนที่สามน้อยกว่าเวลาที่ให้กับบุตรคนแรก นอกจากนี้ Eva Mueller นักเศรษฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ศึกษาพบว่า เด็กในประเทศกำลังพัฒนาไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจแต่อย่างใด

(Eva Mueller, 1976) แต่ Moni Nag ได้แย้งว่า ข้อสรุปของ Mueller ยังขาดข้อสนับสนุนในเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็ก (Moni Nag, 1973)

การศึกษาทัศนคติของปัจเจกบุคคลที่มีต่อคุณค่าและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กในไต้หวัน ภายใต้โครงการ "ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและภาวะเจริญพันธุ์ในไต้หวัน" ซึ่งดำเนินการในปี พ.ศ. 2512 พบว่า คู่สมรสของสตรีชาวไต้หวันตระหนักถึงผลเสียของการมีบุตรจำนวนมาก และสตรีชาวไต้หวันมีความเห็นว่าค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรมีปริมาณค่อนข้างสูง ในปี พ.ศ. 2518 ประเทศต่างๆ 6 ประเทศ อันได้แก่ ไต้หวัน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ ไทย และสหรัฐอเมริกา (เฉพาะฮาวาย) ได้ติดต่อประสานงานกับศูนย์แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมตะวันออก-ตะวันตก แห่งสหรัฐอเมริกา และจัดให้มีการวิจัยเรื่องคุณค่าของบุตรขึ้น และสรุปผลว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่สามารถให้คำตอบหรือไม่ต้องการให้คำตอบเกี่ยวกับค่าเสียบุตรในรูปของตัวเงิน บิตามารดาหลายคนยังไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรและอีกหลายๆ คนลังเลที่จะเปรียบเด็กเป็นหน่วยบริโภค (Fred Arnold et al., 1975)

สำหรับประเทศไทย สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรในเขตกรุงเทพมหานคร จากครัวเรือนตัวอย่าง 908 ครัวเรือนที่มีเด็กอายุระหว่าง 0 ถึง 7 ปี พักอาศัยอยู่ พบว่า ค่าใช้จ่ายในการดูแลเด็กคิดเป็นเงินโดยเฉลี่ยประมาณปีละ 12,000 บาท ซึ่งประกอบด้วยค่าใช้จ่ายทางตรงและค่าเสียโอกาส ซึ่งหมายถึงรายได้ที่มารดาสูญเสียไปเนื่องจากการหยุดพักหรือลาออกจากงานเพื่อดูแลบุตร (Jutha Manaspaibul and Noppavan Chongvatana, 1978) เทียนฉาย กิระนันท์ นำข้อมูลของโครงการดังกล่าวมาศึกษาเพิ่มเติม และพบว่า ตัวกำหนดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรคือ ระดับรายได้ของครัวเรือนและระดับการศึกษาของบิตามารดา สำหรับความแตกต่างในเรื่องอายุ และที่อยู่อาศัยไม่ได้เป็นตัวกำหนดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตร (Thienchay Kirananda, 1981)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กในเขตเมืองและเขตชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายทางตรงของเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 12 ปี 2) เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อมของเด็กระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท 3) พิจารณาความสำคัญของเด็กชนบทและเด็กเขตเมือง ทั้งในฐานะที่เป็นหน่วยผลิตและหน่วยบริโภค 4) ศึกษาค่าเสียโอกาสอันเนื่องจากการมีบุตรของมารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท 5) ศึกษาความคิดเห็นและความมุ่งหวังของมารดาที่มีต่อบุตรในหลายๆ ด้าน และ 6) เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของครัวเรือนและสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง

แบบจำลอง (Model) ที่ใช้ในการวิเคราะห์

เพื่อให้การศึกษานี้วิเคราะห์เป็นไปอย่างมีระบบ การศึกษานี้จึงได้แยกวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กเป็น 2 กลุ่มอายุคือ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์ และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กที่มีอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ โดยสร้างแบบจำลอง (Model) ค่าใช้จ่ายต่างๆ ดังนี้

แบบจำลองค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์

$$DC = \sum_{j=1}^3 x_j + \sum_{j=1}^8 y_j + \sum_{j=1}^{16} z_j + \sum_{j=1}^7 j_j$$

กำหนดให้

x = ค่าใช้จ่ายระหว่างตั้งครรภ์

x_1 = ค่ารักษาพยาบาล x_2 = ค่าเสื้อผ้า x_3 = ค่าอาหารบำรุง

y = ค่าใช้จ่ายระหว่างคลอดบุตร

y_1 = ค่าเดินทาง

y_2 = ค่าโรงพยาบาล

y_3 = ค่าทำคลอด

y_4 = ค่ายา

y_5 = ค่าพยาบาลพิเศษ

y_6 = เงินสมนาคุณแพทย์

y_7 = ค่าของขวัญสำหรับแพทย์และพยาบาล

y_8 = ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

z = ค่าใช้จ่ายในการเตรียมของสำหรับบุตรอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์

z_1 = ค่าขนม	z_2 = ค่ากระติกน้ำร้อน	z_3 = ค่าแก๊ง, มุ้งครอบ
z_4 = ค่าที่นอน	z_5 = ค่าเตียง	z_6 = ค่าผ้าอ้อม
z_7 = ค่าเปลเด็ก	z_8 = ค่าตุ๊ก, ตะกร้าผ้า	z_9 = ค่าเก้าอี้นั่งเด็ก
z_{10} = ค่ารถเข็นเด็ก	z_{11} = ค่ารถหัดเดิน	z_{12} = ค่าคอกขังเด็ก
z_{13} = ค่าอ่างอาบน้ำ	z_{14} = ค่าที่อุ้มนม	z_{15} = ค่าถังใส่ผ้า
z_{16} = อื่นๆ		

j = ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี

j_1 = ค่าคนดูแลเด็ก	j_2 = ค่านมผง	j_3 = ค่าอาหารเสริม
j_4 = ค่าเสื้อผ้าเด็ก	j_5 = ค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น กระดาษชำระ ผ้าเช็ด ฯลฯ	
j_6 = ค่ารักษาพยาบาล	j_7 = ค่าของเล่น	

แบบจำลองค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กที่มีอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์

$$DC = \sum_{j=1}^9 A_j$$

กำหนดให้

A_1 = ค่านม	A_2 = ค่าใช้จ่ายสิ้นเปลือง	A_3 = ค่าคนดูแลเด็ก
A_4 = ค่าเสื้อผ้าเด็ก	A_5 = ค่าของเล่น	A_6 = ค่าสินทนากการ
A_7 = ค่าเล่าเรียน	A_8 = ค่าเดินทางไปโรงเรียน	
A_9 = ค่ารักษาพยาบาล		

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์

ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์สตรีที่มีบุตรอายุ 0-12 ปี จากครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างของจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 6 จังหวัด คือ หนองคาย นครพนม มหาสารคาม นครราชสีมา สุรินทร์ และยโสธร

มีครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งสิ้น 998 ครัวเรือน ในจำนวนนี้เป็นครัวเรือนในเขตชนบท จำนวน 491 ครัวเรือน และครัวเรือนในเขตเมืองจำนวน 507 ครัวเรือน

สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 เป็นภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน สตรีในเขตเมืองและเขตชนบท มีอายุใกล้เคียงกัน อายุเฉลี่ยของสตรีชนบทเท่ากับ 31.4 ปี และในเขตเมืองเท่ากับ 30.6 ปี สตรีในเขตเมืองมีการศึกษาสูงกว่า และมีสัดส่วนของผู้ที่อ่านออกเขียนได้สูงกว่าสตรีในชนบท สตรีชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในขณะที่สตรีในเขตเมืองส่วนใหญ่ดำเนินงานธุรกิจค้าขายหรือทำหน้าที่แม่บ้าน สตรีชนบทมีรายได้โดยเฉลี่ยน้อยกว่าสตรีในเขตเมือง และสตรีที่ทำงานด้านบริหารหรือวิชาชีพจะเป็นกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด

สตรีส่วนใหญ่คือประมาณร้อยละ 90 สมรสแล้วและยังอยู่กินกับสามีของตน อายุแรกสมรสของสตรีชนบทต่ำกว่าสตรีในเขตเมืองเพียงเล็กน้อย แต่ระยะเวลาการสมรสของสตรีในเขตชนบทโดยเฉลี่ยเท่ากับ 12 ปี ซึ่งยาวนานกว่าของกลุ่มสมรสในเขตเมืองซึ่งมีค่าเฉลี่ยเพียง 9.3 ปี นอกจากนี้ยังพบว่า มากกว่าร้อยละ 90 ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างสมรสเพียงครั้งเดียว สตรีชนบทมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.8 คน ซึ่งสูงกว่าสตรีในเขตเมืองที่มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเพียง 2.8 คน*

ข้อที่ควรคำนึงสำหรับข้อมูลนี้ก็คือ การรายงานผลการศึกษาค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กเป็นการเปรียบเทียบข้อเท็จจริงที่พบระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท โดยมีได้คำนึงถึงอัตราส่วนของประชากรในเขตเมืองต่อเขตชนบท ถึงแม้ว่าโดยข้อเท็จจริงแล้วจะมีประชากรอาศัยอยู่ในเขตชนบทถึงร้อยละ 80 และมีประชากรอาศัยอยู่ในเขตเมืองเพียงร้อยละ 20 ก็ตาม

---

* ตารางสถิติลักษณะพื้นฐานของประชากรตัวอย่างไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้ ผู้สนใจจะศึกษารายละเอียดได้จาก Noppavan Chongwatana, Jutha Manaspaibul. The Survey of the Cost of Children in Rural-Urban Northeastern Thailand. Bangkok: The Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1985

บทที่ 2

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์

ผลการวิจัยที่เสนอในบทนี้ เป็นสรุปผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและค่าใช้จ่ายทางตรงเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแสดงถึงความแตกต่างในเรื่องค่าใช้จ่ายระหว่างครอบครัวขนาดเล็กและครอบครัวขนาดใหญ่ และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี จำแนกตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว

2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์*

เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนตัวอย่างมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 301 คน ในจำนวนนี้เป็นเด็กในเขตชนบทจำนวน 143 คน เป็นชาย 71 คน เป็นหญิง 72 คน และเป็นเด็กในเขตเมืองจำนวน 158 คน เป็นชาย 80 คน เป็นหญิง 78 คน อายุของเด็กโดยเฉลี่ยในเขตชนบทเท่ากับ 5.2 เดือน และในเขตเมืองเท่ากับ 6.4 เดือน เด็กที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษามากที่สุดคือ เด็กในกลุ่มอายุ 6 เดือนของเขตชนบทและกลุ่มอายุ 5 เดือนของเขตเมือง

มารดาที่อยู่ในข่ายการศึกษาส่วนใหญ่ทั้งหมดจะมีบุตรเกิดรอดคนแรก กลุ่มที่ตกเป็นตัวอย่างมากที่สุดคือ มารดาในกลุ่มอายุ 16-24 ปี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 51 ของมารดาในเขตชนบทและร้อยละ 45 ของมารดาในเขตเมือง รองลงมาคือมารดาในกลุ่มอายุ 25-29 ปี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 21.7 ของมารดาในเขตชนบทและร้อยละ 28.5 ของมารดาในเขตเมือง

---

* ตารางสถิติข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์ ไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้ ผู้สนใจจะศึกษารายละเอียดได้จาก Noppavan Chongwatana, Jutha Manaspaibul. The Survey of the Cost of Children in Rural-Urban Northeastern Thailand. Bangkok: The Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1985

การปฏิบัติคนระหว่างตั้งครรภ์ของมารดานั้น พบว่า มารดาในเขตชนบท ร้อยละ 66.4 และมารดาในเขตเมืองร้อยละ 78.5 ตอบว่าได้ขอคำปรึกษาจากแพทย์หรือพยาบาลในระหว่างตั้งครรภ์ มารดาที่ทำงานด้านวิชาชีพทุกคนตอบว่าปรึกษาแพทย์และพยาบาลระหว่างตั้งครรภ์ ส่วนมารดาที่ทำงานฝีมือ งานค้าขาย งานเกษตรกรรม และแม่บ้าน ตามลำดับ ให้คำตอบสอดคล้องกันกับมารดาที่ทำงานด้านวิชาชีพ

เกี่ยวกับสถานที่คลอดและผู้ทำคลอดนั้น มารดาชนบทร้อยละ 67.8 คลอดบุตรที่บ้าน ในขณะที่มารดาในเขตเมืองร้อยละ 75.3 คลอดบุตรที่โรงพยาบาลของรัฐ สำหรับบุคคลผู้ทำคลอดนั้น พบว่าร้อยละ 39.9 ของมารดาในเขตชนบทให้หมอด่าแยทำคลอดให้ ในขณะที่มารดาในเขตเมืองร้อยละ 63.3 มีแพทย์และพยาบาลทำคลอดให้ และอีกร้อยละ 21.5 ให้ผดุงครรภ์เป็นผู้ทำคลอดให้

การให้นมบุตร เป็นประเด็นสำคัญที่นำมาพิจารณาเช่นกัน ผลการศึกษาพบว่า สัดส่วนของมารดาชนบทที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาสูงกว่ามารดาในเขตเมืองกล่าวคือ ร้อยละ 91.6 ของมารดาในเขตชนบทกำลังอยู่ระหว่างการให้นมบุตรกินนมมารดา ขณะที่มารดาในเขตเมืองร้อยละ 45.3 เท่านั้นที่กำลังอยู่ระหว่างการให้นมบุตรกินนมมารดา

พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์ของมารดาในเขตเมืองและเขตชนบทไม่แตกต่างกัน มารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของมารดาในเขตชนบทที่เลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองมีสูงกว่าสัดส่วนของมารดาในเขตเมืองเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม มีเด็กบางคนที่มีมารดาต้องให้อาหารหรือผู้อื่นเป็นคนเลี้ยงดู อาทิเช่น สถานเลี้ยงเด็ก เพื่อนบ้าน คนใช้

ในกรณีที่เด็กเจ็บป่วย มารดาในเขตชนบทส่วนใหญ่จะนำบุตรของตนไปรับการรักษาพยาบาลที่ศูนย์บริการสาธารณสุข รองลงมาคือ พาบุตรไปโรงพยาบาลของรัฐ และซื้อยามารักษาบุตรด้วยตนเอง สำหรับในเขตเมืองมารดาส่วนใหญ่จะนำบุตรของตนไปรับการรักษาพยาบาลที่คลินิกเอกชน รองลงมาคือพาบุตรไปโรงพยาบาลของรัฐ แต่มีมารดาในเขตเมืองเป็นจำนวนน้อยมากที่ซื้อยามารักษาบุตรด้วยตนเอง

2.2 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์

การศึกษาเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการคือ ค่าใช้จ่ายทางตรงและค่าเสียโอกาส ค่าใช้จ่ายทางตรงหมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงิน ซึ่งต้องใช้จ่ายไปในระหว่างการตั้งครรภ์ตลอดระยะเวลา 9 เดือน และรวมถึงค่าใช้จ่ายเพื่อการทำคลอด ค่าจัดเตรียมของสำหรับทารก และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ส่วนค่าเสียโอกาส หมายถึงเวลาและโอกาสที่สูญเสียไปในระหว่างการตั้งครรภ์และการดูแลบุตร อาทิเช่น การที่สตรีต้องหยุดทำงานที่มีรายได้เพื่อการดูแลบุตร

2.2.1 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์

ผลการศึกษาค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์ ได้แสดงไว้ในตารางที่ 2.1 ซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายระหว่างตั้งครรภ์โดยเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 231.2 บาท สำหรับเขตชนบท ซึ่งมีมูลค่าน้อยกว่าค่าใช้จ่ายที่พบในเขตเมืองถึง 4 เท่า เพราะค่าใช้จ่ายระหว่างการตั้งครรภ์ของมารดาในเขตเมืองมีค่าสูงถึง 860.9 บาท สตรีทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทใช้จ่ายเงินระหว่างตั้งครรภ์โดยเฉลี่ยประมาณ 560.8 บาท
2. ค่าใช้จ่ายเพื่อการคลอดบุตรมีค่าโดยเฉลี่ยเท่ากับ 50.9 บาท และค่าใช้จ่ายเพื่อการคลอดบุตรในเขตเมืองมีค่าสูงเป็น 2 เท่า ของค่าใช้จ่ายเพื่อการคลอดบุตรในเขตชนบท
3. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องใช้ของเด็กแรกเกิดมีค่าเฉลี่ยรวมทั้งของเขตเมืองและเขตชนบทเท่ากับ 69.5 บาท ค่าเฉลี่ยดังกล่าวนี้เท่ากับ 44.3 บาท สำหรับเขตชนบทและเท่ากับ 79.1 บาท สำหรับเขตเมือง
4. ค่าใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็กต่อเดือนมีค่าเฉลี่ยรวมของเขตเมืองและเขตชนบทเท่ากับ 45.5 บาท แต่ค่าเฉลี่ยดังกล่าวนี้เท่ากับ 15.0 บาทในเขตชนบทและ 70.6 บาทในเขตเมือง ค่าใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็กที่สูงที่สุดทั้งในเขตเมืองและ

เขตชนบทคือ ค่านม และค่าใช้จ่ายต่ำสุดคือ ค่าของเล่นเด็ก ค่าใช้จ่ายเพื่อการจ้างคนเลี้ยงเด็กค่อนข้างต่ำในเขตชนบท ทั้งนี้เพราะมารดาส่วนใหญ่เลี้ยงบุตรด้วยตนเอง

การคำนวณค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กสำหรับงานวิจัยนี้ จะไม่นับรวมมารดาที่ไม่สามารถรายงานค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กเป็นตัวเลขเงิน อย่างไรก็ตาม มารดาที่รายงานว่า มีสิ่งของสำหรับเด็กอยู่ในครอบครอง แต่ไม่ได้จ่ายเงินซื้อหาจะถูกรวมไว้ใน การคำนวณด้วย ตารางที่ 2.1 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์ จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของค่าใช้จ่าย	เขตชนบท (143 ราย)	เขตเมือง (159 ราย)	รวม (302 ราย)
ค่าใช้จ่ายระหว่างตั้งครรภ์			
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{x_{1-3}}$	231.2	860.9	560.8
ค่าใช้จ่ายเพื่อการคลอดบุตร			
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{y_{1-8}}$	32.6	68.3	50.9
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องใช้ของเด็ก			
แรกเกิด			
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{z_{1-16}}$	44.3	79.1	69.5
ค่าใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็ก			
ต่อเดือน			
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{j_{1-7}}$	15.0	70.6	45.5

2.2.2 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามอายุ และเพศของเด็ก และลักษณะของครัวเรือน

ก. จำแนกตามอายุและเพศของเด็ก

เมื่อศึกษาค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี จำแนกตามอายุของเด็ก ผลการศึกษาพบว่า ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 0-5 เดือนสูงกว่า

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุ 6-11 เดือน ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ข้อมูลจากตารางที่ 2.2 แสดงว่ามารดาที่ตกเป็นตัวอย่างไม่ใช้จ่ายเงินระหว่างการตั้งครรภ์มากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายด้านอื่นอันได้แก่ ค่าใช้จ่ายเพื่อการคลอดบุตร ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องใช้ของเด็กแรกเกิด และค่าใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็ก

ตารางที่ 2.2 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามอายุของเด็ก และเขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของค่าใช้จ่าย	เขตชนบท		เขตเมือง		รวม	
	0-5 เดือน	6-11 เดือน	0-5 เดือน	6-11 เดือน	0-5 เดือน	6-11 เดือน
ค่าใช้จ่ายระหว่างตั้งครรภ์						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{1-3}$	332.7	121.7	924.1	817.6	606.2	522.1
ค่าใช้จ่ายเพื่อการคลอดบุตร						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{y}_{1-8}$	32.5	32.7	69.6	67.3	49.2	52.3
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องใช้ ของเด็กแรกเกิด						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_2$ 1-16	44.8	43.7	79.9	78.6	69.2	69.6
ค่าใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็ก คือ เดือน						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_j$ 1-7	15.4	14.6	64.0	74.9	39.4	50.2

เมื่อนำความแตกต่างในเรื่องเพศของเด็กมาประกอบการพิจารณา ผลการศึกษาที่แสดงไว้ในตารางที่ 2.3 แสดงว่าค่าใช้จ่ายประจำเดือนของเด็กชายสูงกว่าค่าใช้จ่ายประจำเดือนของเด็กหญิงทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท กล่าวคือ มารดาในเขตชนบทเสียค่าใช้จ่ายประจำเดือนสำหรับบุตรชายเป็นเงิน 33.6 บาท เมื่อเทียบกับ 24.1 บาทสำหรับค่าใช้จ่ายประเภทเดียวกันของบุตรหญิง และมารดาในเขตเมืองใช้เงินเพื่อค่าใช้จ่ายดังกล่าวสำหรับบุตรชายเป็นเงิน 78.8 บาท เมื่อเทียบกับ 61.5 บาท สำหรับบุตรหญิง อย่างไรก็ตาม

ค่าใช้จ่ายประเภทอื่นๆ อันได้แก่ ค่าใช้จ่ายระหว่างตั้งครรภ์ ค่าใช้จ่ายเพื่อการคลอดบุตร และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องใช้ของเด็กแรกเกิด ไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้ เพราะ ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ไม่ได้แปรผันตามเพศของบุตร

ตารางที่ 2.3 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามเพศของเด็ก และเขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของค่าใช้จ่าย	เขตชนบท		เขตเมือง		รวม	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
ค่าใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็ก						
ต่อเดือน						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{j1-7}$	33.6	24.1	78.8	61.5	50.1	40.5

ข. จำแนกตามขนาดของครอบครัว

ขนาดของครอบครัวที่นำเสนอในรายงานวิจัยนี้ ยึดถือจำนวนบุตรที่มีชีวิตเป็นหลัก กล่าวคือ ครอบครัวขนาดเล็กหมายถึงครอบครัวที่มีบุตรที่มีชีวิต 1-2 คน ครอบครัวขนาดใหญ่หมายถึง ครอบครัวที่มีบุตรที่มีชีวิตระหว่าง 3-12 คน การศึกษาค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์โดยจำแนกตามลักษณะของครอบครัวได้ผลตรงตามที่ได้มีการคาดหมายไว้ในเบื้องต้น กล่าวคือ ครอบครัวขนาดเล็กทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทมีแนวโน้มที่จะใช้เงินเพื่อค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กสูงกว่าครอบครัวขนาดใหญ่ (ตารางที่ 2.4) ทั้งนี้ เพราะครอบครัวขนาดเล็กให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของเด็กค่อนข้างสูง นอกจากนี้โดยข้อเท็จจริงแล้ว ครอบครัวขนาดเล็กก็คือครอบครัวที่เพิ่งจะมีบุตรคนแรก ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กและการเตรียมของใช้สำหรับเด็กค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีบุตรไม่ต่ำกว่า 3 คน ซึ่งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากนัก เพราะสามารถนำของเก่ามาใช้ได้

การศึกษาพบว่า มารดาในครอบครัวขนาดเล็กใช้จ่ายเงินระหว่างตั้งครรภ์ การคลอด การซื้อเครื่องใช้ของเด็กแรกเกิด และใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็กต่อเดือน เป็นเงินโดยเฉลี่ย 691.9 บาท 57.6 บาท 77.9 บาท และ 53.1 บาท ตามลำดับ ในขณะที่

มารดาในครอบครัวขนาดใหญ่ใช้จ่ายเงินสำหรับค่าใช้จ่ายประเภทเดียวกันน้อยกว่า โดยเฉลี่ยเป็นเงิน 352.6 บาท 39.5 บาท 50.3 บาท และ 32.9 บาทตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ค่าใช้จ่ายของครอบครัวทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ในเขตเมืองทุกประเภท สูงกว่าค่าใช้จ่ายของครอบครัวในเขตชนบทอย่างเห็นได้ชัด

ตารางที่ 2.4 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามขนาดของครอบครัว และ เขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของค่าใช้จ่าย	เขตชนบท		เขตเมือง		รวม	
	ครอบครัว เล็ก	ครอบครัว ใหญ่	ครอบครัว เล็ก	ครอบครัว ใหญ่	ครอบครัว เล็ก	ครอบครัว ใหญ่
	(1-2)	(3-12)	(1-2)	(3-12)	(1-2)	(3-12)
ค่าใช้จ่ายระหว่างตั้งครรภ์						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{x_{1-3}}$	327.9	112.2	964.6	650.2	691.9	352.6
ค่าใช้จ่ายเพื่อการคลอดบุตร						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{y_{1-8}}$	37.9	25.8	72.8	58.0	57.6	39.5
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องใช้						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{z_{1-16}}$	54.0	24.9	86.6	61.4	77.9	50.3
ค่าใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็ก						
ต่อเนื่อง						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{j_{1-7}}$	18.7	10.2	76.8	57.8	53.1	32.9

การศึกษาครั้งนี้ได้นำความแตกต่างในเรื่องรูปแบบของครัวเรือนเข้ามาประกอบ การพิจารณาด้วย โดยจำแนกประเภทของครัวเรือนที่ศึกษาเป็นครัวเรือนเดี่ยวและครัวเรือน ขยายหรือครัวเรือนหลายระดับ ผลการศึกษาดังปรากฏในตารางที่ 2.5 แสดงว่าครัวเรือน เดี่ยวใช้จ่ายเงินเพื่อการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์สูงกว่าครัวเรือนขยาย และไม่ว่า จะเป็นครัวเรือนเดี่ยวหรือครัวเรือนขยายปรากฏว่า ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในเขตเมือง สูงกว่าครัวเรือนในเขตชนบททุกประเภท

ตารางที่ 2.5 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์
จำแนกตามประเภทของครัวเรือน และ เขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของค่าใช้จ่าย	เขตชนบท		เขตเมือง		รวม	
	ครัวเรือน เดี่ยว	ครัวเรือน ขยาย	ครัวเรือน เดี่ยว	ครัวเรือน ขยาย	ครัวเรือน เดี่ยว	ครัวเรือน ขยาย
ค่าใช้จ่ายระหว่างตั้งครรภ์						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{x_{1-3}}$	345.4	121.2	827.0	906.3	615.9	497.8
ค่าใช้จ่ายเพื่อการคลอดบุตร						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{y_{1-8}}$	30.1	35.1	81.3	51.7	57.6	42.5
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องใช้ ของเด็กแรกเกิด						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{z_{1-16}}$	46.2	42.7	74.6	84.8	67.8	71.4
ค่าใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็ก ต่อเดือน						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{j_{1-7}}$	15.4	14.7	71.3	69.6	48.2	42.4

การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม
กับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็ก โดยมีรายได้ต่อปีของครัวเรือน ระดับการศึกษาของมารดา และ
การถือครองที่ดินเป็นตัวแปรซึ่งลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ในการศึกษาผลกระทบ
ของรายได้ครัวเรือนที่มีต่อค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็ก ได้แบ่งครัวเรือนออกเป็น 2 กลุ่มคือ
ครัวเรือนที่มีรายได้ต่อปีต่ำกว่า 3,000 บาท และครัวเรือนที่มีรายได้ต่อปีสูงกว่า 3,000 บาท
สถิติจากตารางที่ 2.6 แสดงว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่อปีสูงกว่า 3,000 บาท ใช้จ่ายเงิน
เกี่ยวกับบุตรสูงกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่อปีต่ำกว่า 3,000 บาท ยกตัวอย่างเช่น ในเขตชนบท
ครัวเรือนที่มีรายได้สูงใช้จ่ายเงินในระหว่างที่สตรีตั้งครรภ์ประมาณ 856 บาท ในขณะที่
ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำใช้จ่ายเงินเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกันเพียง 115.0 บาท แบบแผนของ

การใช้จ่ายในเขตชนบทสอดคล้องกับแบบแผนการใช้จ่ายของเขตเมือง กล่าวคือ คริวเรือน
ในเขตเมืองที่มีรายได้สูงใช้จ่ายเงินในระหว่างที่สตรีตั้งครรภ์ถึง 1,088.7 บาท ในขณะที่
คริวเรือนที่มีรายได้ต่ำใช้จ่ายเงินเพื่อการนี้เพียง 412.3 บาท

ตารางที่ 2.6 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์
จำแนกตามรายได้ต่อปีของคริวเรือน และเขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของค่าใช้จ่าย	เขตชนบท		เขตเมือง		รวม	
	ต่ำกว่า 3,000 บาท	สูงกว่า 3,000 บาท	ต่ำกว่า 3,000 บาท	สูงกว่า 3,000 บาท	ต่ำกว่า 3,000 บาท	สูงกว่า 3,000 บาท
ค่าใช้จ่ายระหว่างตั้งครรภ์						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{x_{1-3}}$	115.0	856.1	412.3	1,088.7	208.4	1,524.3
ค่าใช้จ่ายเพื่อการคลอดบุตร						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{y_{1-8}}$	25.8	66.4	34.7	87.3	28.6	83.4
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องใช้ ของเด็กแรกเกิด						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{z_{1-16}}$	31.8	80.2	48.6	90.1	36.6	86.6
ค่าใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็ก ต่อเดือน						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{j_{1-7}}$	12.7	27.3	48.1	101.1	25.5	72.4

การศึกษาความแตกต่างในเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์
จำแนกตามระดับการศึกษาของมารดา ได้จัดแบ่งกลุ่มมารดาที่ตกเป็นตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม
คือ มารดาที่มีการศึกษากว่าระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และมารดาที่มีการศึกษาสูงกว่า
ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 สถิติจากตารางที่ 2.7 แสดงว่า มารดาที่มีการศึกษาสูงจะใช้จ่ายเงิน

เกี่ยวกับบุตรสูงกว่ามารดาที่มีการศึกษาดำกว่า มารดาในเขตชนบทที่มีการศึกษาสูงใช้จ่ายเงินในระหว่างตั้งครรภ์ประมาณ 1,368.7 บาท ในขณะที่มารดาที่มีการศึกษาดำกว่าใช้จ่ายเงินในเรื่องดังกล่าวเพียง 123.5 บาท แบบแผนการใช้จ่ายเงินระหว่างตั้งครรภ์ของมารดาในชนบทสอดคล้องกับแบบแผนดังกล่าวของมารดาในเขตเมือง กล่าวคือ มารดาที่มีการศึกษาสูงในเขตเมือง ใช้จ่ายเงินไปจำนวน 1,214.2 บาท ในขณะที่มารดาที่มีการศึกษาดำกว่าใช้จ่ายเงินไปเพียง 585.3 บาท

ตารางที่ 2.7 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามระดับการศึกษาของมารดา และเขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของค่าใช้จ่าย	เขตชนบท		เขตเมือง		รวม	
	ป.4 และต่ำกว่า	สูงกว่า ป.4	ป.4 และต่ำกว่า	สูงกว่า ป.4	ป.4 และต่ำกว่า	สูงกว่า ป.4
ค่าใช้จ่ายระหว่างตั้งครรภ์						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{1-3}$	123.5	1,368.7	585.3	1,214.2	306.2	1,300.8
ค่าใช้จ่ายเนื่องจาก การคลอดบุตร						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{y}_{1-8}$	33.2	21.7	42.5	100.6	36.8	92.9
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องใช้ ของเด็กแรกเกิด						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{z}_{1-16}$	60.9	144.3	60.1	97.0	50.0	99.7
ค่าใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็ก ต่อเดือน						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{j}_{1-7}$	13.2	22.5	50.1	95.7	28.5	90.6

เมื่อแบ่งกลุ่มผู้ตก เป็นตัวอย่างตามภาวะมีกรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน พบว่า สตรีที่ครัวเรือนไม่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับบุตรอายุต่ำกว่า 1 ปีสูงกว่าสตรีที่มาจากครัวเรือนที่มีที่ดินถือครอง (ตารางที่ 2-8) ในเขตชนบท ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย ระหว่างการตั้งครรภ์ของสตรีที่ครัวเรือนไม่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์คิดเป็นเงิน 295.9 บาท ค่าใช้จ่ายประเภทอื่น อาทิเช่น ค่าใช้จ่ายเพื่อการคลอดบุตร ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องใช้ ของเด็กแรกเกิด และค่าใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็กต่อเดือน มีค่าเป็น 30.9, 49.9 และ 16.9 บาท ตามลำดับ ในขณะที่สตรีที่มีที่ดินถือครองใช้จ่ายเงินไปเพื่อการเดียวกันเพียง 34.7, 31.6 และ 11.7 บาท ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าสตรีในเขตเมืองที่มีที่ดิน ถือครองและไม่มีที่ดินถือครองมีแบบแผนการใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับบุตรอายุต่ำกว่า 1 ปี เหมือน สตรีในเขตเมือง แต่ต่างกันในเรื่องของปริมาณค่าใช้จ่าย ทั้งนี้เพราะสตรีในเขตเมือง ใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับเด็กในปริมาณที่สูงกว่าของสตรีในเขตชนบท

ตารางที่ 2.8 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงิน เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ริบูรณ์ จำแนกตามกรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน และ เขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของค่าใช้จ่าย	เขตชนบท		เขตเมือง		รวม	
	ไม่มีที่ดิน	มีที่ดิน	ไม่มีที่ดิน	มีที่ดิน	ไม่มีที่ดิน	มีที่ดิน
ค่าใช้จ่ายระหว่างตั้งครรภ์						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{x_{1-3}}$	295.9	122.0	881.4	671.1	560.4	226.6
ค่าใช้จ่ายเนื่องจากการ						
คลอดบุตร						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{y_{1-8}}$	30.9	34.7	72.2	21.1	56.6	32.4
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องใช้						
ของเด็กแรกเกิด						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{z_{1-16}}$	49.9	31.6	81.1	44.6	74.5	35.6
ค่าใช้จ่ายประจำเกี่ยวกับเด็ก						
ต่อเดือน						
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{j_{1-7}}$	16.7	11.7	70.6	33.9	51.2	24.4

บทที่ 3

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์

การศึกษาค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ที่เสนอในบทนี้ เป็นเรื่องของค่าใช้จ่ายทางตรงและค่าใช้จ่ายทางอ้อมของเด็กในเขตเมืองและเขตชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีในการศึกษานี้เป็นเด็กในเขตชนบท 994 คน และเด็กในเขตเมือง 841 คน แต่เมื่อแยกศึกษาค่าใช้จ่ายแต่ละประเภทจำนวน เด็กจะไม่เท่ากัน เพราะการคำนวณค่าใช้จ่ายแต่ละประเภทคำนวณจากค่าใช้จ่ายที่มารดา ของเด็กรายงาน หากมารดารายงานว่าไม่เสียค่าใช้จ่าย จำนวนตัวอย่างก็จะถูกตัดออก จากการคำนวณ การศึกษาค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุ 1-12 ปีบริบูรณ์ สรุปผลการศึกษาได้ 4 ส่วน ดังนี้คือ

3.1 ค่าใช้จ่ายทางตรงเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ค่าใช้จ่ายทางตรงนี้ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายจากรายการย่อยหลาย ประการดังรายละเอียดปรากฏในแบบจำลองเพื่อการวิเคราะห์ในบทที่ 1 เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับรายการย่อยพอจะสรุปผลได้ดังนี้

3.1.1 ค่าใช้จ่ายทางตรง

ค่านม ค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อนมสำหรับบุตรได้แสดงไว้ในตารางที่ 3.1 มารดาในเขตเมืองใช้จ่ายเพื่อซื้อนมบุตรปีละประมาณ 4,000 บาท ขณะที่มารดาในเขตเมือง ใช้จ่ายเพื่อการเดียวกันเพียง 1,800 บาท ทั้งนี้เพราะมารดาในเขตชนบทนิยมเลี้ยงบุตร ด้วยนมมารดามากกว่ามารดาในเขตเมือง สถิติจากตารางที่ 3.2 แสดงว่า เด็กในเขตชนบท กินนมมารดานานกว่าเด็กในเขตเมือง ร้อยละ 13 ของเด็กอายุ 4 ปีขึ้นไปในเขตชนบท ยังกินนมมารดาอยู่ ในขณะที่เด็กกลุ่มอายุเดียวกันในเขตเมืองเลิกกินนมมารดาแล้ว อย่างไรก็ตาม ก็ดี เด็กทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทหย่านมค่อนข้างเร็ว

ตารางที่ 3.1 ค่าใช้จ่ายต่อปีทางตรงเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามรายการและเขตที่อยู่อาศัย

รายการ		เขตชนบท N=994		เขตเมือง N=841		รวม N=1,835	
		$\bar{x}$ (บาท)	n	$\bar{x}$ (บาท)	n	$\bar{x}$ (บาท)	n
ค่านม	A ₁	1,856.5	17	4,235.2	133	3,965.6	150
ค่าเบี้ยเลี้ยงเด็ก	A ₂	979.2	893	2,136.6	765	1,513.2	1,658
ค่าจ้างคนดูแลเด็ก	A ₃	3,700.0	6	5,818.1	62	5,631.2	68
ค่าเสื้อผ้า	A ₄	550.9	918	2,940.9	763	1,635.7	1,681
ค่าของเล่นเด็ก	A ₅	26.9	180	89.4	319	66.9	499
ค่าสันทนากการ	A ₆	37.7	491	329.8	539	190.6	1,030
ค่าเล่าเรียน	A ₇	212.8	486	1,051.5	519	645.9	1,005
ค่าเดินทางไปโรงเรียน	A ₈	895.4	13	942.7	196	939.7	209
ค่ารักษาพยาบาล	A ₉	282.4	754	468.6	586	363.8	1,340
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{A_{1-9}}$		475.1		1,549.2		1,020.8	

ตารางที่ 3.2 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามวิธีการเลี้ยงดูด้วยนมและ เขตที่อยู่อาศัย

อายุ(ปี)	เลี้ยงด้วยนมมารดา	เลี้ยงด้วยนมขวด	ทั้งสองอย่าง	หย่านม	รวม
เขตชนบท					
1	54.1(85)	87.5(7)	50.0(5)	7.3(58)	15.9(155)
2	23.6(37)	* (1)	* (1)	16.9(135)	17.9(174)
3	8.9(14)	-	* (3)	20.3(162)	18.4(179)
4 ขวบหรือมากกว่า	13.4(21)	-	* (1)	55.5(443)	47.8(465)
รวม	16.1(157)	0.8(8)	1.0(10)	82.0(798)	100.0(973)
เขตเมือง					
1	71.4(25)	49.2(64)	* (2)	9.3(60)	18.2(151)
2	20.0(7)	23.8(31)	56.3(9)	18.1(117)	19.8(164)
3	* (2)	11.5(15)	* (3)	23.3(151)	20.7(171)
4 ขวบหรือมากกว่า	* (1)	15.4(20)	* (2)	49.3(319)	41.3(342)
รวม	4.2(35)	15.7(130)	1.9(16)	78.1(647)	100.0(828)
รวม					
1	57.3(110)	51.4(71)	26.9(7)	8.2(118)	17.0(306)
2	22.9(44)	23.2(32)	38.5(10)	17.4(252)	18.8(338)
3	8.3(16)	10.9(15)	23.1(6)	21.7(313)	19.4(350)
4 ขวบหรือมากกว่า	11.5(22)	14.5(20)	* (3)	52.7(762)	44.8(807)
รวม	10.7(192)	7.7(138)	1.4(26)	80.2(1,445)	100.0(1,801)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ค่าเบี้ยเลี้ยงเด็ก ค่าเบี้ยเลี้ยงเด็กค่อปีที่มีมารดาในเขตเมืองต้องจ่ายให้บุตรมีมากเป็น 2 เท่าของที่มีมารดาในเขตชนบทจ่าย มารดาในเขตเมืองจ่ายค่าเบี้ยเลี้ยงเด็กเฉลี่ยปีละ 2,000 บาท ขณะที่มารดาในเขตชนบทจ่ายเพียงปีละ 979 บาท (ตารางที่ 3.1) มีข้อที่น่าสนใจคือ มารดาส่วนใหญ่จ่ายค่าเบี้ยเลี้ยงเพื่อเป็นค่าขนม ลูกอม ของกินและของเล่น และเมื่อบุตรต้องไปโรงเรียน บิดามารดาต้องจ่ายเบี้ยเลี้ยงเพื่อเป็นค่าอาหารกลางวัน อย่างไรก็ตาม โรงเรียนบางแห่งจัดหาอาหารกลางวันสำหรับเด็กไว้ด้วย แต่เด็กในเขตชนบทส่วนใหญ่มักจะกลับไปกินอาหารกลางวันที่บ้าน

ค่าจ้างคนดูแลเด็ก สถิติจากตารางที่ 3.3 แสดงว่า ร้อยละ 76.6 ของมารดาในเขตเมืองและร้อยละ 81.6 ของมารดาในเขตชนบทรายงานว่าดูแลบุตรด้วยตนเอง ร้อยละ 10.2 ของมารดาในเขตเมืองตอบว่า พี่ชาย พี่สาว หรือญาติเป็นผู้เลี้ยงดูให้ ในขณะที่มีมารดาในเขตชนบทเพียงร้อยละ 3.8 เท่านั้น ที่ให้ค่าตอบแทนเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่า มีคนดูแลเด็กเพียงส่วนน้อยที่ทำหน้าที่ดูแลเด็กเพียงอย่างเดียว ส่วนใหญ่จะมีหน้าที่อื่นด้วย อาทิเช่น ทำครัว ทำความสะอาดบ้าน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะคนรับใช้ส่วนใหญ่จะพักอาศัยในบ้านของนายจ้าง และได้รับมอบหมายให้ทำงานหลายอย่างรวมทั้งการดูแลเด็กด้วย อย่างไรก็ตามเด็กเป็นจำนวนน้อยทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทที่มีบิดามารดาต้องจ้างคนมาดูแล เพราะค่าใช้จ่ายในการจ้างคนดูแลค่อนข้างสูง มารดาในเขตชนบทใช้จ่ายเงินเพื่อจ้างคนดูแลเด็กเพียงปีละ 3,700 บาท ในขณะที่มารดาในเขตเมืองต้องใช้จ่ายเงินในเรื่องเดียวกันสูงถึงปีละ 5,800 บาท (ตารางที่ 3.1)

ค่าเสื้อผ้า ตัวเลขจากตารางที่ 3.4 แสดงว่าบิดามารดาส่วนใหญ่ทั้งในเขตชนบท (ร้อยละ 94.7) และในเขตเมือง (ร้อยละ 92.2) ใช้จ่ายเพื่อซื้อเสื้อผ้าสำหรับบุตร มีมารดาเป็นจำนวนน้อยที่ตอบว่าตนเองไม่มีเงินซื้อเสื้อผ้าให้บุตร หรือบุตรยังเด็กเกินกว่าที่ควรซื้อเสื้อผ้าให้ มารดาบางคนไม่ต้องซื้อเสื้อผ้าให้บุตรเพราะได้รับความอนุเคราะห์จากญาติ มารดาในเขตเมืองใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อเสื้อผ้าให้บุตรโดยเฉลี่ยปีละ 2,900 บาท ซึ่งสูงกว่ามารดาในเขตชนบทซึ่งใช้จ่ายเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวเพียงปีละ 550 บาท (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.3 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภท
ของศูนย์ดูแลเด็กและ เขตที่อยู่อาศัย

ผู้ดูแลเด็ก	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
บิดามารดา	81.8(810)	76.6(640)	79.4(1,450)
โรงพยาบาล, สถานรับเลี้ยงเด็ก	-	*(1)	*(1)
ญาติพี่น้อง	3.8(38)	10.2(85)	6.7(123)
คนรับใช้	*(4)	2.0(17)	1.2(21)
เพื่อนบ้าน	-	*(4)	*(4)
เด็กดูแลกันเอง	12.9(128)	8.5(71)	10.9(199)
มีผู้ดูแลหลายคน	1.0(10)	2.2(18)	1.5(28)
รวม	100.0(990)	100.0(836)	100.0(1,826)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 3.4 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภท
ของการจัดซื้อ เสื้อผ้าและ เขตที่อยู่อาศัย

การจัดซื้อเสื้อผ้า	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
ใช้ของเก่า	1.8(18)	3.1(25)	2.4(43)
ญาติให้	2.1(21)	3.8(31)	2.9(52)
ใช้ของเก่าและญาติให้	*(3)	-	*(3)
อื่นๆ (จน, บุตรยังเล็กเกินไป)	1.0(10)	1.0(8)	1.0(18)
ซื้อ	94.7(927)	92.2(755)	93.5(1,682)
รวม	100.0(979)	100.0(819)	100.0(1,798)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ค่าของเล่นเด็ก มารดาในเขตชนบทเพียงร้อยละ 18 และมารดาในเขตเมืองร้อยละ 38 รายงานว่าใช้จ่ายเงินเป็นค่าของเล่นเด็ก มารดาในเขตชนบทใช้จ่ายเงินเป็นค่าของเล่นเด็ก โดยเฉลี่ยเป็นเงินเพียงปีละ 26 บาท ในขณะที่มารดาในเขตเมืองใช้จ่ายเงินเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกันคิดเป็นเงิน 89 บาท (ตารางที่ 3.1) การใช้จ่ายเงินเพื่อเป็นค่าของเล่นเด็กในเขตชนบทถือว่าเป็นการใช้จ่ายที่สิ้นเปลือง เพราะบิดามารดาทำของเล่นให้บุตรโดยใช้วัสดุที่หาได้จากธรรมชาติ การซื้อของเล่นให้บุตรมีน้อยเพราะบิดามารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้น้อย

ค่าใช้จ่ายเพื่อการันทนาการ มารดาที่ตกเป็นตัวอย่างรายงานรูปแบบการันทนาการของบุตร ซึ่งแบ่งได้เป็น 6 รูปแบบคือ 1. การดูภาพยนตร์ ละคร ลิเก 2. เที่ยวสวนสนุก สวนสาธารณะ สวนสัตว์ 3. เยี่ยมญาติ 4. เล่นกีฬา เล่นดนตรี 5. ไปเที่ยวต่างจังหวัด 6. การันทนาการด้านอื่นๆ เช่น งานวัด เป็นต้น สถิติจากรายงานที่ 3.5 แสดงว่า มารดาบางคนไม่เคยพามุตรออกไปเที่ยวเล่นเลย แต่บุตรจะออกไปเที่ยวเองหรือไปกับพี่ชายพี่สาว มีข้อสังเกตว่า มารดาในเขตชนบทเป็นจำนวนมากคือประมาณร้อยละ 43 ไม่เคยพามุตรไปเที่ยวเลย ขณะที่มารดาในเขตเมืองเพียงร้อยละ 27 เท่านั้นที่มีพฤติกรรมการดังกล่าว อย่างไรก็ตามก็เกือบครึ่งหนึ่งของมารดาในเขตชนบท (ร้อยละ 44.2) และร้อยละ 31.3 ของมารดาในเขตเมือง พามุตรไปดูภาพยนตร์ ละคร ลิเก นอกจากนี้ยังพบว่ารูปแบบการันทนาการของเด็กชนบทมีน้อยกว่าของเด็กในเขตเมือง กล่าวคือ ประมาณร้อยละ 30 ของเด็กในเขตเมืองได้รับการันทนาการมากกว่า 1 อย่าง

โดยข้อเท็จจริงแล้ว การันทนาการในอดีตเป็นการันทนาการที่ไม่ต้องใช้จ่ายเงิน อาทิ เช่น กีฬา ดนตรี การละเล่น เป็นต้น แต่ปัจจุบันการันทนาการบางประเภทต้องเสียค่าใช้จ่ายด้วย การศึกษาวิจัยนี้พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งของมารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทใช้จ่ายเงินเพื่อการันทนาการของบุตร แต่ค่าใช้จ่ายดังกล่าวของเด็กชนบทต่ำกว่าของเด็กในเขตเมือง ทั้งนี้เพราะมารดาในเขตชนบทใช้จ่ายเงินเพื่อการนี้เพียง

37 บาท เมื่อเทียบกับการใช้จ่ายเงินของมารดาในเขตเมืองเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน ซึ่งสูงถึง 329 บาท (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.5 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภทของการสันตนาการและ เขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของการสันตนาการ	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
ไม่เคยพาไป	42.9 (420)	26.7 (228)	35.9 (648)
ภาพยนตร์ ละคร ลิเก	44.2 (432)	31.3 (268)	38.7 (700)
สวนสนุก สวนสาธารณะ สวนสัตว์	-	1.1 (9)	0.5 (9)
เยี่ยมญาติ	3.8 (37)	8.4 (72)	6.0 (109)
เล่นกีฬา เล่นดนตรี	-	-	-
ไปเที่ยวต่างจังหวัด	1.7 (17)	0.8 (7)	1.3 (24)
อื่นๆ (งานวัด)	2.0 (20)	1.6 (14)	1.9 (34)
มากกว่า 1 อย่าง	5.3 (52)	30.1 (257)	15.7 (283)
รวม	100.0 (978)	100.0 (855)	100.0 (1,807)

ค่าเล่าเรียนบุตร การศึกษานี้พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งของเด็กที่ตกเป็นตัวอย่างในเขตชนบทและร้อยละ 65 ของเด็กในเขตเมืองกำลังเรียนหนังสืออยู่ การหยุดเรียนกลางคันของเด็กกลุ่มนี้มีค่อนข้างต่ำ เด็กในเมืองเริ่มเข้าเรียนตั้งแต่อายุน้อยและเริ่มเรียนเร็วกว่าเด็กชนบท มากกว่าครึ่งหนึ่งของเด็กในเขตเมืองที่มีอายุ 4 ปี เข้าเรียนในโรงเรียนแล้ว ในขณะที่มีเด็กชนบทอายุดังกล่าวบางคนเท่านั้นที่เข้าเรียนในโรงเรียน เด็กอายุ 6 ปีในเขตเมืองเกือบทั้งหมดเข้าเรียนแล้ว ในขณะที่มีเพียงครึ่งหนึ่งของเด็กชนบทอายุดังกล่าวเท่านั้นที่เข้าเรียนในโรงเรียน* ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าเล่าเรียนของเด็กชนบทคิดเป็นเงินเฉลี่ยปีละ 212 บาท ซึ่งน้อยกว่าค่าใช้จายดังกล่าวของเด็กในเขตเมืองถึง 5 เท่า (ตารางที่ 3.1) ความแตกต่างกัน

* ตารางสถิติไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้

อย่างมากของค่าเล่าเรียน อาจมีสาเหตุมาจากความแตกต่างของประเภทของโรงเรียน เพราะพบว่าในกลุ่มเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนนั้นร้อยละ 23.3 ของเด็กในเขตเมืองกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนเอกชนซึ่งเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าโรงเรียนรัฐบาล ในขณะที่เด็กในเขตชนบทเกือบทั้งหมดกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนรัฐบาล (ตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.6 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภทของโรงเรียนและเขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของโรงเรียน	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
โรงเรียนรัฐบาล	97.4(490)	75.9(420)	86.2(910)
โรงเรียนเอกชน	*(3)	23.3(129)	12.5(132)
ออกจากโรงเรียนกลางคืน	2.0(10)	*(4)	1.3(14)
รวม	100.0(503)	100.0(553)	100.0(1,056)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ค่าเดินทางไปโรงเรียน ผลการศึกษาดังที่แสดงในตารางที่ 3.1

สรุปได้ว่า มีเด็กในเขตชนบทเพียง 13 คน และเด็กในเขตเมือง 196 คน ต้องใช้จ่ายเงินเป็นค่าเดินทางไปโรงเรียน ซึ่งค่าใช้จ่ายอยู่ในระดับค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับรายจ่ายประเภทอื่น กล่าวคือเด็กชนบทใช้จ่ายค่าเดินทางไปโรงเรียนโดยเฉลี่ยปีละ 895 บาท และเด็กในเขตเมืองใช้จ่ายปีละ 942 บาท การที่ค่าใช้จ่ายเพื่อการเดินทางไปโรงเรียนค่อนข้างสูงนี้อาจเป็นเพราะมารดาที่ตกเป็นตัวอย่างรายงานค่าใช้จ่ายเป็นรายวัน เมื่อคำนวณค่าใช้จ่ายเป็นรายปี โดยการคูณค่าใช้จ่ายด้วยจำนวนวันที่บุตรไปโรงเรียนในเวลา 1 ปี จึงมีผลให้สถิติที่คำนวณได้ค่อนข้างสูง นอกจากนี้การที่ค่าใช้จ่ายเดินทางไปโรงเรียนของเด็กชนบทค่อนข้างสูง อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากเด็กชนบทบางคนศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่อยู่นอกหมู่บ้าน จึงต้องโดยสารรถประจำทางไปกลับระหว่างโรงเรียนและหมู่บ้าน จึงมีผลให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการเดินทางไปโรงเรียนค่อนข้างสูง

อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาพบว่าเด็กส่วนใหญ่เดินทางไปโรงเรียน ทั้งนี้เพราะชุมชนเมือง และชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นชุมชนขนาดเล็ก เด็กสามารถเดินทางไปโรงเรียนได้ มีเด็กเป็นสัดส่วนที่น้อยมากที่สุดเดินทางไปโรงเรียนโดยสามล้อ รถมอเตอร์ไซด์ รถโรงเรียน รถจักรยานยนต์ รถจักรยาน และรถรับส่งของที่ทำงานบิดามารดา หรือรถโดยสาร (ตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.7 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภทของการเดินทางไปโรงเรียนและเขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของการเดินทาง	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
เดิน	91.0(444)	47.8(254)	68.5(698)
สามล้อ	1.4(7)	11.5(61)	6.7(68)
รถมอเตอร์ไซด์บุคคล	*(3)	7.5(40)	4.2(43)
รถโรงเรียน	-	9.1(48)	4.7(48)
จักรยานยนต์	1.0(5)	8.1(43)	4.7(48)
จักรยาน	3.5(17)	6.6(35)	5.1(52)
รถของที่ทำงาน	*(4)	1.7(9)	1.3(13)
รถเมล์	1.2(6)	3.2(17)	2.3(23)
อื่นๆ (แม่, พี่ไปส่ง)	-	4.5(24)	1.3(24)
มากกว่า 1 วิธี	*(2)	-	*(2)
รวม	100.0(488)	100.0(531)	100.0(1,019)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายเพื่อการรักษาพยาบาลเด็กของมารดาในเขตเมืองสูงกว่าของมารดาในเขตชนบทเกือบเท่าตัว ตัวเลขจากตารางที่ 3.1 แสดงว่า มารดาในเขตเมืองจ่ายเงินเป็นค่ารักษาพยาบาลเฉลี่ยมีละ 468 บาท ในขณะที่มารดาในเขตชนบทใช้จ่ายเงินเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวเพียง 282 บาท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมารดาในเขตเมืองส่วนใหญ่ซึ่งมีประมาณร้อยละ 46.0 นิยมหาบุตร

ไปรับการรักษายังคลินิกเอกชน ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลสูง ในขณะที่มารดาในเขตชนบทนิยมพาบุตรไปรับการรักษาพยาบาลที่ศูนย์บริการสาธารณสุขมากที่สุด (ตารางที่ 3.8) อย่างไรก็ตามก็มากกว่าร้อยละ 30 ของมารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทนำบุตรของตนไปรับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลของรัฐ แต่ก็มีมารดาในเขตชนบท (ร้อยละ 21.6) และมารดาในเขตเมือง (ร้อยละ 10.6) จำนวนไม่น้อยที่ซื้อยามารักษาบุตรเอง โดยไม่ได้อยู่ในความดูแลของแพทย์

ตารางที่ 3.8 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามสถานพยาบาลและเขตที่อยู่อาศัย

สถานพยาบาลที่ไปรับการรักษา	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
โรงพยาบาลของรัฐ	31.6(312)	34.9(291)	33.3(603)
โรงพยาบาลเอกชน	*(4)	3.2(27)	1.7(31)
คลินิกเอกชน	6.9(67)	46.0(383)	25.0(450)
ศูนย์บริการสาธารณสุข	35.7(352)	2.3(19)	20.5(371)
ซื้อยามารักษาเอง	21.6(213)	10.6(88)	16.6(301)
มากกว่า 1 วิธี	1.1(11)	2.4(20)	1.7(31)
อื่นๆ (หน่วยแพทย์ทหารเคลื่อนที่)	2.7(27)	0.6(5)	1.2(22)
รวม	100.0(986)	100.0(833)	100.0(1,809)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

3.1.2 ค่าใช้จ่ายทางตรงเกี่ยวกับเด็กจำแนกตามลักษณะทางประชากรของเด็ก : อายุและเพศ

ลักษณะทางประชากรของเด็กที่นำมาประกอบการศึกษา คือ ลักษณะทางด้านอายุและเพศ สถิติจากตารางที่ 3.9 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายทางตรงเกี่ยวกับเด็กและอายุของเด็ก ซึ่งแสดงว่าค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อปีเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-2 ปีในเขตชนบทและเขตเมืองมีค่าเท่ากับ 549 บาท และ 1,465 บาท

ตามลำดับ ในขณะที่ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 11-12 ปี มีค่าโดยเฉลี่ยเท่ากับ 448 บาท สำหรับเขตชนบท และ 1,306 บาท สำหรับเขตเมือง ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของเด็กทุกกลุ่มอายุในเขตเมืองและเขตชนบทไม่แตกต่างกันมาก ในเขตชนบทค่าใช้จ่ายต่อเดือนของเด็กทุกอายุอยู่ระหว่าง 380-551 บาท ในเขตเมืองอยู่ระหว่าง 1,048-1,465 บาท

เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายแต่ละประเภทแล้วปรากฏว่า ค่าใช้จ่ายแต่ละประเภทมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน เนื่องจากความเป็นอยู่ของเด็กในเขตชนบทและเขตเมืองในแต่ละกลุ่มอายุต่างกัน เช่น ค่านมบุตรนั้น ปรากฏว่ามารดาในเขตชนบทใช้จ่ายเงินเป็นค่านมบุตรมากที่สุด เมื่อบุตรมีอายุระหว่าง 5-6 ปี และเกือบไม่ต้องใช้จ่ายเงินซื้อนมเลย เมื่อบุตรมีอายุมากกว่า 6 ปี ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า เด็กชนบทหย่านมภายหลังจากที่มีอายุครบ 6 ปี สำหรับเขตเมือง มารดาเขตเมืองจ่ายค่านมสูงทุกกลุ่มอายุคือ ประมาณ 4,000 บาท ขึ้นไป ยกเว้นอายุ 5-6 ปี ค่านมสูงขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น ซึ่งอาจสรุปได้ว่า เด็กในเขตเมืองกินนมเป็นระยะเวลาที่ยาวนานกว่าเด็กในชนบท

ค่าเบี่ยงเสียงหรือค่าขนมของบุตรไม่มีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอายุ มารดาในเขตเมืองใช้จ่ายเงินประมาณปีละ 1,921-2,429 บาท เมื่อเทียบกับมารดาในเขตชนบทซึ่งใช้จ่ายเงินเพียงประมาณ 829-1,252 บาท ในเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้ดูแลบุตรนั้น มารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทส่วนใหญ่เลี้ยงดูบุตรเอง การจ้างคนมาเลี้ยงดูบุตรมีเพียงส่วนน้อยในเขตชนบทไม่ปรากฏว่ามารดาต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้ดูแลบุตร หรือมีน้อยจนไม่อาจคำนวณค่าได้ มารดาในเขตเมืองจ่ายเงินเพียงประมาณปีละ 5,886 บาท และ 2,400 บาท เพื่อจ้างคนมาดูแลบุตรที่มีอายุระหว่าง 1-2 ปี และ 9-10 ปีตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบสิ่งที่น่าสนใจคือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการจ้างคนมาดูแลเด็กอายุระหว่าง 11-12 ปีเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงที่สุด โดยคิดเป็นเงินถึงปีละ 15,700 บาท

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเสื้อผ้าเด็กในแต่ละกลุ่มอายุไม่แตกต่างกันมากนักโดยมีค่าระหว่าง 482 บาทถึง 749 บาทต่อปี สำหรับเขตชนบท และมีค่าระหว่าง 1,102 บาทถึง 1,474 บาทต่อปี สำหรับเขตเมือง อย่างไรก็ตาม ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับของเล่นเด็ก

มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเมื่อเด็กโตขึ้น มีข้อที่น่าสนใจคือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการสนทนากการสูงที่สุดในเด็กที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี สำหรับเด็กในกลุ่มอายุอื่น ค่าใช้จ่ายดังกล่าวอยู่ระหว่าง 23-29 บาทต่อปีสำหรับเด็กชนบท และ 224-352 บาทต่อปีสำหรับเด็กในเขตเมือง

ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของเด็กชนบทที่มีอายุต่ำกว่า 5 ปี ไม่สามารถนำเสนอได้เพราะจำนวนตัวอย่างมีขนาดเล็กเกินไป สำหรับเด็กอายุระหว่าง 5-12 ปี พบว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของเด็กโตสูงกว่าเด็กเล็ก แต่ในเขตเมืองค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี (2,000-2,400 บาทต่อปี) สูงกว่าค่าใช้จ่ายประเภทเดียวกันของเด็กที่โตกว่า (722-985 บาทต่อปี) ทั้งนี้เพราะค่าเล่าเรียนระดับอนุบาลสูงกว่าระดับประถมศึกษา เนื่องจากเป็นการรวมค่าอาหาร ค่านม ค่าขนม และค่าใช้จ่ายวิชาอื่น ๆ ไว้ในค่าเล่าเรียนด้วย

บารดาในชนบทไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางสำหรับบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปีเลย ในขณะที่มารดาในเขตเมืองต้องเสียค่าใช้จ่ายดังกล่าวค่อนข้างสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กชนบทเข้าเรียนช้ากว่าเด็กในเขตเมือง มีนักเรียนชนบทบางคนและนักเรียนในเขตเมืองน้อยกว่าครึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการเดินทาง ซึ่งอาจเป็นเพราะขนาดของชุมชนเมืองและชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีขนาดเล็ก นักเรียนส่วนใหญ่จะเดินหรือขี่จักรยานไปโรงเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ค่าใช้จ่ายเพื่อการรักษาพยาบาลเด็กในชนบทมีค่าโดยเฉลี่ยประมาณปีละ 263-308 บาท สำหรับเขตเมืองค่าใช้จ่ายดังกล่าวค่อนข้างสูงในเด็กกลุ่มอายุ 1-2 ปี (512 บาท) และลดลงในกลุ่มอายุ 3-6 ปี แต่ก็มีแนวโน้มว่าค่าใช้จ่ายจะสูงขึ้นอีก เมื่อเด็กมีอายุระหว่าง 7-10 ปี และลดลงอีกสำหรับเด็กอายุ 11-12 ปี อย่างไรก็ตาม ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเด็กทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทจะแปรผันไปตามสถานพยาบาลที่มารดาพาเด็กไปรับบริการ

ตารางที่ 3.9 ค่าใช้จ่ายต่อปีโดยเฉลี่ยเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์
จำแนกตามรายการและเขตที่อยู่อาศัย

รายการ		อายุของเด็ก					
		1-2		3-4		5-6	
		$\bar{x}$	n	$\bar{x}$	n	$\bar{x}$	n
เขตชนบท							
ค่านม	A ₁	1,810.9	11	*	2	*	3
ค่าเบี้ยเลี้ยง	A ₂	1,026.0	131	1,252.4	165	943.2	171
ค่าจ้างคนดูแลเด็ก	A ₃	*	3	-		*	1
ค่าเสื้อผ้า	A ₄	545.1	140	482.2	166	530.0	168
ค่าของเด็กเล่น	A ₅	20.4	37	22.8	41	25.1	34
ค่าสินทนากการ	A ₆	23.9	61	33.5	83	58.7	94
ค่าเล่าเรียน	A ₇	*	2	*	2	190.8	47
ค่าเดินทางไปโรงเรียน	A ₈	-		-		*	3
ค่ารักษาพยาบาล	A ₉	273.5	131	263.0	145	308.2	141
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{A_{1-9}}$		549.9		551.3		482.1	
เขตเมือง							
ค่านม	A ₁	4,009.2	61	4,297.9	38	2,195.3	17
ค่าเบี้ยเลี้ยง	A ₂	2,243.7	119	2,429.4	155	2,040.7	164
ค่าจ้างคนดูแลเด็ก	A ₃	5,886.0	20	4,400.0	12	4,140.0	10
ค่าเสื้อผ้า	A ₄	1,164.4	128	1,210.2	153	1,107.0	151
ค่าของเด็กเล่น	A ₅	70.6	75	93.5	85	77.4	62
ค่าสินทนากการ	A ₆	268.4	70	250.2	113	535.6	110
ค่าเล่าเรียน	A ₇	2,478.1	9	2,075.3	70	985.5	121
ค่าเดินทางไปโรงเรียน	A ₈	1,072.0	5	1,021.0	40	829.2	52
ค่ารักษาพยาบาล	A ₉	512.3	122	416.2	119	344.6	123
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{A_{1-9}}$		1,465.6		1,337.2		1,048.2	
รวม							
ค่านม	A ₁	3,673.3	72	4,176.0	40	2,238.0	20
ค่าเบี้ยเลี้ยง	A ₂	1,605.6	250	1,822.5	320	1,480.5	335
ค่าจ้างคนดูแลเด็ก	A ₃	5,770.4	23	4,400.0	12	3,796.4	11
ค่าเสื้อผ้า	A ₄	840.9	268	831.3	319	808.1	319
ค่าของเด็กเล่น	A ₅	54.0	112	70.5	126	58.9	96
ค่าสินทนากการ	A ₆	154.6	131	158.4	196	315.9	204
ค่าเล่าเรียน	A ₇	2,033.5	11	2,027.5	72	763.2	168
ค่าเดินทางไปโรงเรียน	A ₈	1,072.0	5	1,021.0	40	824.0	55
ค่ารักษาพยาบาล	A ₉	388.6	253	332.1	264	325.2	264
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{A_{1-9}}$		1,045.6		995.4		794.7	

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 3.9 (ต่อ)

รายการ		อายุของเด็ก					
		7-8		9-10		11-12	
		$\bar{x}$	n	$\bar{x}$	n	$\bar{x}$	n
เขตชนบท							
ค่านม	A	-		*	1	-	
ค่าเบี้ยเลี้ยง	A ¹	829.7	163	844.9	148	972.5	115
ค่าจ้างดูแลเด็ก	A ²	-		*	1	-	
ค่าเสื้อผ้า	A ³	493.5	169	749.8	157	501.4	118
ค่าของเด็กเล่น	A ⁴	30.0	32	35.5	22	40.3	14
ค่าสหนาการ	A ⁵	33.5	99	39.1	85	30.7	69
ค่าเล่าเรียน	A ⁶	160.4	164	234.8	157	269.1	112
ค่าเดินทางไปโรงเรียน	A ⁷	*	4	*	3	*	3
ค่ารักษาพยาบาล	A ⁸	288.5	134	277.5	116	285.2	86
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_A$	A ⁹	381.0		470.4		448.8	
	A ₁₋₉						
เขตเมือง							
ค่านม	A	6,540.0	8	9,960.0	6	*	3
ค่าเบี้ยเลี้ยง	A ¹	1,921.8	134	1,984.4	123	2,209.7	70
ค่าจ้างดูแลเด็ก	A ²	4,309.1	11	*	3	15,700.0	6
ค่าเสื้อผ้า	A ³	1,474.2	130	1,303.1	121	1,330.9	66
ค่าของเด็กเล่น	A ⁴	110.3	47	105.8	33	105.9	17
ค่าสหนาการ	A ⁵	352.0	103	265.1	86	224.6	57
ค่าเล่าเรียน	A ⁶	722.2	129	801.0	121	997.3	69
ค่าเดินทางไปโรงเรียน	A ⁷	882.1	47	930.7	30	1,184.5	22
ค่ารักษาพยาบาล	A ⁸	614.3	92	573.5	82	277.7	46
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_A$	A ⁹	1,114.8		1,102.3		1,306.1	
	A ₁₋₉						
รวม							
ค่านม	A	6,540.0	8	8,605.7	7	*	3
ค่าเบี้ยเลี้ยง	A ¹	1,322.4	297	1,362.1	271	1,440.6	185
ค่าจ้างดูแลเด็ก	A ²	4,309.1	11	*	4	15,700.0	6
ค่าเสื้อผ้า	A ³	919.9	299	990.6	278	798.9	184
ค่าของเด็กเล่น	A ⁴	77.8	79	77.7	55	76.3	31
ค่าสหนาการ	A ⁵	195.9	202	152.7	171	113.4	126
ค่าเล่าเรียน	A ⁶	407.7	293	481.3	278	456.7	181
ค่าเดินทางไปโรงเรียน	A ⁷	883.5	51	911.5	33	1,189.6	25
ค่ารักษาพยาบาล	A ⁸	421.1	226	400.1	198	282.6	132
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_A$	A ⁹	731.9		765.6		779.0	
	A ₁₋₉						

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ความแตกต่างด้านค่าใช้จ่ายรายการย่อยระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง ได้แสดงไว้ในตารางที่ 3.10 ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ว่า ในเขตชนบท ค่าใช้จ่ายของ มารดาเกี่ยวกับบุตรชายและบุตรหญิงในรายการต่างๆ ไม่แตกต่างกันมากนัก ยกเว้น ค่านม ซึ่งพบว่าค่านมสำหรับบุตรชายมีค่าเป็น 2 เท่าของค่านมสำหรับบุตรหญิง (2,386 บาท เทียบกับ 1,260 บาท) สำหรับเขตเมือง ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรชาย และบุตรหญิงมีความแตกต่างกันในเรื่องค่านม ค่าใช้จ่ายเพื่อการสันตนาการ และค่าจ้าง คนดูแลบุตร กล่าวคือ ค่านมสำหรับบุตรหญิงคิดเป็นเงิน 4,700 บาท ซึ่งสูงกว่าค่านม สำหรับบุตรชายซึ่งคิดเป็นเงินเพียง 3,700 บาท นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายเพื่อการสันตนาการ ของบุตรหญิงคิดเป็นเงิน 413 บาท ซึ่งสูงกว่าค่าใช้จ่ายดังกล่าวของบุตรชายเกือบเท่าตัว แต่ค่าจ้างคนดูแลบุตรชายกลับสูงกว่าค่าจ้างคนดูแลบุตรหญิง (7,800 บาท เทียบกับ 4,600 บาท) อย่างไรก็ตามแล้ว อาจกล่าวสรุปได้ว่าค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ บุตรชายและบุตรหญิงไม่แตกต่างกันมากนัก

3.2 ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของมารดาต่อการที่เด็กจะช่วยทำงานบ้าน และงานอาชีพ

ผลการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการที่เด็กช่วยทำงานบ้านและงาน อาชีพดังตัวเลขในตารางที่ 3.11 แสดงว่าเด็กชนบทอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ ช่วยงานของครัวเรือนมากกว่าเด็กในเขตเมือง กล่าวคือ ร้อยละ 11.4 ของเด็กใน ชนบทช่วยบิดามารดาทำงานบ้านและงานอาชีพของครัวเรือน ขณะที่เด็กในเขตเมืองเพียง ร้อยละ 4.3 เท่านั้นที่ช่วยทำงานดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเฉพาะงานบ้าน เพียงอย่างเดียว พบว่าเด็กในเขตเมืองร้อยละ 28 ช่วยงานบ้าน เมื่อเทียบกับร้อยละ 19.7 ของเด็กในเขตชนบท นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กในเขตเมืองเริ่มช่วยบิดามารดา ทำงานบ้านเร็วกว่าเด็กชนบท กล่าวคือ เด็กในเขตเมืองเริ่มทำงานบ้านโดยเฉลี่ยเมื่อ มีอายุประมาณ 3-4 ปี ในขณะที่เด็กชนบทจะเริ่มช่วยงานบ้านเมื่อมีอายุประมาณ 5-6 ปี ถึงแม้เด็กชนบทจะเริ่มช่วยงานของครัวเรือนช้ากว่าเด็กในเขตเมือง แต่งานที่ทำได้จะ ครอบคลุมทั้งงานบ้านและงานอาชีพ

ตารางที่ ๑.๑๐ ค่าใช้จ่ายต่อปีโดยเฉลี่ยเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามเพศของเด็กและเขตที่อยู่อาศัย

รายการ	เขตชนบท N= 994				เขตเมือง N= 841				รวม N= 1,835				
	ชาย		หญิง		ชาย		หญิง		ชาย		หญิง		
	$\bar{x}$	n	$\bar{x}$	n	$\bar{x}$	n	$\bar{x}$	n	$\bar{x}$	n	$\bar{x}$	n	
ค่านม	A ₁	2,386.7	9	1,260.0	8	3,721.9	64	4,711.8	69	3,557.3	73	4,352.7	77
ค่าเบี้ยเลี้ยง	A ₂	977.8	445	980.6	448	2,209.1	370	2,074.3	395	1,534.1	815	1,493.1	843
ค่าจ้างคนดูแลเด็ก	A ₃	*	2	*	3	7,857.4	23	4,615.4	39	7,588.8	25	4,580.0	42
ค่าเสื้อผ้า	A ₄	540.5	466	561.5	452	1,265.3	375	1,240.7	374	863.7	841	869.1	826
ค่าของเด็กเล่น	A ₅	23.5	103	24.8	77	90.5	182	87.9	137	68.1	285	65.2	214
ค่าสหนาการ	A ₆	39.1	239	36.4	252	237.9	257	413.8	282	142.1	496	235.7	534
ค่าเล่าเรียน	A ₇	220.0	249	205.5	236	964.1	252	1,133.9	267	594.3	501	698.3	503
ค่าเดินทางไปโรงเรียน	A ₈	1,008.0	5	825.0	8	968.8	93	919.0	103	970.8	98	912.3	111
ค่ารักษาพยาบาล	A ₉	263.9	381	301.8	372	471.1	279	456.5	306	351.5	660	371.6	678
ถ่วงน้ำหนัก $\bar{x}_{A_{1-9}}$		468.5		481.7		1,187.7		1,244.6		827.8		874.7	

*จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 3.11 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามข้อเท็จจริงของการช่วยทำงานบ้านและงานอาชีพ และ เขตที่อยู่อาศัย

การช่วยงานบ้านและงานอาชีพ	อายุของเด็ก						รวม
	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	
เขตชนบท							
ไม่ได้ช่วยงาน	100.0 (158)	98.3 (175)	90.1 (164)	51.9 (95)	20.6 (34)	5.6 (7)	63.9 (633)
ช่วยทำงานบ้าน	-	* (3)	8.8 (16)	30.6 (56)	41.8 (69)	40.8 (51)	19.7 (195)
ช่วยทำงานอาชีพ	-	-	* (1)	8.2 (15)	11.5 (19)	10.4 (13)	4.8 (48)
ช่วยทำทั้งงานบ้านและงานอาชีพ	-	-	* (1)	9.3 (17)	20.1 (43)	41.6 (52)	11.4 (113)
ช่วยทำงานบ้านและทำงานที่มีรายได้	-	-	-	-	-	* (2)	0.2 (2)
รวม	100.0 (158)	100.0 (178)	100.0 (182)	100.0 (183)	100.0 (165)	100.0 (125)	100.0 (991)
	$\chi^2 = 609.06$		D.F. = 20		Sig. = 0.0		
เขตเมือง							
ไม่ได้ช่วยงาน	99.3 (151)	95.8 (161)	78.6 (136)	50.7 (71)	19.4 (35)	13.5 (10)	67.4 (564)
ช่วยทำงานบ้าน	* (1)	4.2 (7)	20.8 (36)	45.0 (63)	42.8 (77)	67.6 (50)	28.0 (234)
ช่วยทำงานอาชีพ	-	-	-	-	* (1)	* (1)	0.2 (2)
ช่วยทำงานบ้านและงานอาชีพ	-	-	* (1)	3.6 (5)	9.4 (17)	17.6 (13)	4.3 (36)
ช่วยทำงานบ้านและทำงานที่มีรายได้	-	-	-	* (1)	-	-	0.1 (1)
รวม	100.0 (152)	100.0 (168)	100.0 (173)	100.0 (140)	100.0 (180)	100.0 (74)	100.0 (837)
	$\chi^2 = 379.84$		D.F. = 20		Sig. = 0.0		
รวม							
ไม่ได้ช่วยงาน	99.7 (309)	97.1 (336)	84.5 (300)	51.4 (166)	23.4 (69)	8.5 (17)	65.5 (1,197)
ช่วยทำงานบ้าน	* (1)	2.9 (10)	14.6 (52)	36.8 (119)	49.5 (146)	50.8 (101)	23.5 (429)
ช่วยทำงานอาชีพ	-	-	* (1)	4.6 (15)	6.8 (20)	7.0 (14)	2.7 (50)
ช่วยทำทั้งงานบ้านและงานอาชีพ	-	-	* (2)	6.8 (22)	20.3 (60)	32.7 (65)	8.2 (149)
ช่วยทำงานบ้านและทำงานที่มีรายได้	-	-	-	* (1)	-	* (2)	0.2 (3)
รวม	100.0 (310)	100.0 (346)	100.0 (355)	100.0 (323)	100.0 (295)	100.0 (199)	100.0 (1,828)
	$\chi^2 = 985.80$		D.F. = 20		Sig. = 0.0		

*จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

เมื่อนำเรื่องเพศเด็กมาประกอบการศึกษา เด็กหญิงทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทช่วยทำงานบ้านมากกว่าเด็กชาย เด็กชายชนบทจำนวนมากถึงร้อยละ 87.5 ช่วยงานอาชีพของบิดามารดา ในขณะที่มีเด็กชายในเขตเมืองจำนวนน้อยมากที่ช่วยบิดามารดาทำงานอาชีพ เด็กหญิงชนบทมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครัวเรือนหลายประเภทเมื่อเทียบกับเด็กชายชนบท (ตารางที่ 3.12)

เมื่อศึกษาถึงความสม่ำเสมอในการที่เด็กเข้าไปมีส่วนช่วยกิจกรรมของครัวเรือนนั้นพบว่า ร้อยละ 77.2 ของเด็กในเขตชนบท และร้อยละ 67.2 ของเด็กในเขตเมืองช่วยบิดามารดาทำงานบ้านอย่างสม่ำเสมอ มีเด็กชนบทร้อยละ 19.3 และเด็กในเขตเมืองร้อยละ 27.0 ที่ช่วยบิดามารดาทำงานบ้านเป็นครั้งคราว นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กทั้งในเขตชนบทและเขตเมืองช่วยงานอาชีพของบิดามารดาอย่างสม่ำเสมอ*

เมื่อสอบถามความเห็นของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง เกี่ยวกับอายุที่เด็กเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมของครัวเรือน พบว่า มารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เด็กควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครัวเรือนเมื่อเด็กมีอายุระหว่าง 7-8 ปี ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง เพราะเด็กในเขตเมืองร้อยละ 41.2 และเด็กในเขตชนบทร้อยละ 49.5 เริ่มช่วยงานบ้านเมื่ออายุประมาณ 7-8 ปี (ตารางที่ 3.13) นอกจากนี้ยังพบว่า มารดาในเขตเมืองเพียงร้อยละ 12.1 และมารดาในเขตชนบทเพียงร้อยละ 4.2 ให้ความเห็นว่า ไม่ต้องการให้บุตรช่วยทำงานบ้าน

สำหรับประเภทของงานที่เด็กเข้าไปมีส่วนช่วยทำนั้น ร้อยละ 19.7 ของเด็กชนบทช่วยซักผ้าใส่คุ่ม ทั้งนี้เพราะในชนบทยังไม่มีน้ำประปาใช้ และร้อยละ 14.2 ช่วยเลี้ยงน้อง สำหรับในเขตเมือง เด็กร้อยละ 19.0 ช่วยทำครัว และร้อยละ 20.9 ช่วยทำความสะอาดบ้าน ซึ่งลักษณะงานประเภทนี้เด็กชนบทแทบไม่ได้ช่วยทำเลย ทั้งนี้เพราะงานครัวและงานทำความสะอาดบ้านในเขตชนบทไม่สำคัญเท่างานซักผ้าใส่คุ่ม

---

* ตารางสถิติไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้

ตารางที่ 3.12 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 มีบริบูรณ์จำแนกตามเพศและข้อเท็จจริงของการช่วยเหลืองานบ้านและงานอาชีพ และเขตที่อยู่อาศัย

เพศของเด็ก	การช่วยเหลืองานบ้านและงานอาชีพ					รวม
	ไม่ได้ช่วยงาน	ช่วยทำงานบ้าน	ช่วยทำงานอาชีพ	ช่วยงานบ้านและงานอาชีพ	ช่วยทำงานบ้านงานอาชีพและทำงานมีรายได้	
เขตชนบท						
เด็กผู้ชาย	50.2(318)	37.8(74)	87.5(42)	46.9(53)	* (1)	49.2(488)
เด็กผู้หญิง	49.8(315)	62.2(122)	12.5(6)	53.1(60)	* (1)	50.8(504)
รวม	100.0(633)	100.0(196)	100.0(48)	100.0(113)	* (2)	100.0(992)
	$\chi^2 = 38.95$		D.F. = 4			Sig. = 0.0
เขตเมือง						
เด็กผู้ชาย	51.0(288)	43.6(102)	* (2)	41.7(15)	-	48.6(407)
เด็กผู้หญิง	49.0(277)	56.4(132)	-	58.3(21)	* (1)	51.4(431)
รวม	100.0(565)	100.0(234)	* (2)	100.0(36)	* (1)	100.0(838)
	$\chi^2 = 7.37$		D.F. = 4			Sig. = 0.12
รวม						
เด็กผู้ชาย	50.6(606)	40.9(176)	88.0(44)	45.6(68)	* (1)	48.9(895)
เด็กผู้หญิง	49.4(592)	59.1(254)	12.0(6)	54.4(81)	* (2)	51.1(935)
รวม	100.0(1,198)	100.0(430)	100.0(50)	100.0(149)	* (3)	100.0(1,830)
	$\chi^2 = 43.80$		D.F. = 4			Sig. = 0.0

*จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 3.13 ร้อยละของมารดาจำแนกตามข้อเท็จจริงและความเห็นเกี่ยวกับอายุที่เด็กเริ่มช่วยงานของครัวเรือน

อายุที่เด็กเริ่มช่วยงาน ของครัวเรือน (ปี)	ข้อเท็จจริง			ความเห็น		
	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
2	-	*	*	-	-	-
3-4	3.9 (12)	4.9 (13)	4.3 (25)	*	3.4 (18)	1.9 (22)
5-6	15.5 (48)	28.1 (75)	21.4 (129)	7.0 (44)	15.7 (84)	11.0 (128)
7-8	49.5 (153)	41.2 (110)	45.7 (263)	28.7 (180)	24.1 (129)	26.6 (309)
9-10	27.2 (84)	21.0 (56)	24.3 (140)	25.0 (157)	23.0 (123)	24.1 (280)
11 ปีขึ้นไป	3.9 (12)	4.1 (11)	4.0 (23)	34.5 (216)	21.7 (116)	28.6 (332)
ไม่หวังจะให้บุตรช่วย	-	-	-	4.2 (26)	12.1 (65)	7.8 (91)
รวม	100.0 (309)	100.0 (267)	100.0 (576)	100.0 (627)	100.0 (535)	100.0 (1,162)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

และงานเลี้ยงนึ่ง อย่างโรกิดีเด็กทั้งในเขตเมือง (ร้อยละ ๑๑.๑) และเขตชนบท (ร้อยละ 45.๐) ช่วยงานของครัวเรือนมากกว่าหนึ่งอย่าง เด็กชนบทจะช่วยพ่อแม่ดักน้ำใส่ตุ่ม เลี้ยงนึ่ง ทำครัว และเลี้ยงวัวควาย ในขณะที่เด็กในเขตเมืองจะช่วยทำครัวและทำความสะอาดบ้าน (ตารางที่ ๑.14)

ตารางที่ ๑.15 แสดงจำนวนชั่วโมงที่เด็กช่วยกิจกรรมของครัวเรือน ร้อยละ 52.1 ของเด็กในเขตเมือง และร้อยละ 51.4 ของเด็กในชนบทใช้เวลาเกือบ 2 ชั่วโมง ในการช่วยกิจกรรมของครัวเรือน ร้อยละ 1๑.๐ ของเด็กในชนบท และร้อยละ 6.4 ของเด็กในเขตเมือง ใช้เวลาประมาณ 4-9 ชั่วโมง สำหรับกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนี้ ยังพบว่า จำนวนชั่วโมงการมีส่วนช่วยกิจกรรมครัวเรือนของเด็กไม่ได้แปรผันไปตามอายุ ของเด็ก อย่างไรก็ดี เมื่อเด็กมีอายุสูงกว่า 5 ปี เด็กจะเข้าไปมีส่วนช่วยงานบ้านมากขึ้น

ผลการศึกษามีส่วนช่วยงานอาชีพของเด็ก ดังตัวเลขในตารางที่ ๑.16 แสดงว่าประมาณร้อยละ 14.4 ของเด็กชนบทมีส่วนช่วยงานอาชีพของครัวเรือน ขณะที่เด็ก ในเขตเมืองเพียงร้อยละ 4 เท่านั้น ที่ช่วยงานอาชีพของบิดามารดา ทั้งนี้เพราะมารดา ส่วนใหญ่ในเขตเมือง (ร้อยละ 43.6) ประกอบอาชีพที่เด็กไม่สามารถช่วยทำงานได้ เมื่อ สอดถามความเห็นของมารดาที่มีต่อการมีส่วนช่วยงานอาชีพของเด็ก ร้อยละ ๑๑.3 ของ มารดาในเขตชนบท และร้อยละ 75.๑ ของมารดาในเขตเมือง มีความเห็นว่าบุตรมีส่วน ช่วยงานอาชีพเมื่อมีอายุ 11 ปีขึ้นไป มารดาในเขตเมืองประมาณครึ่งหนึ่งตอบว่า บุตรไม่ สามารถช่วยงานอาชีพของตนได้ ทั้งนี้เพราะลักษณะงานที่ทำไม่เอื้ออำนวยให้เด็กเข้าไปมี ส่วนช่วย เหลือ ซึ่งเหตุผลดังกล่าวนี้แทบไม่ได้รับรายงานจากมารดาในเขตชนบทเลย เพราะ คนชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่ง เด็กสามารถเข้าไปมีส่วนช่วยทำงานตั้งแต่ อายุยังน้อย

ตารางที่ ๑.17 แสดงประเภทของงานอาชีพที่เด็กทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ช่วยบิดามารดา เด็กชนบทจะช่วยเลี้ยงสัตว์และทำงานในไร่นา ในขณะที่เด็กในเขตเมือง จะช่วยทำการค้าของครัวเรือน เด็กผู้หญิงในชนบทจะทำงานที่เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์น้อยกว่า เด็กผู้ชาย แต่จะทำอะไรทำนามากกว่าเด็กผู้ชาย สำหรับเขตเมือง เด็กผู้หญิงจะทำงานค้าขาย

ตารางที่ 3.14 ร้อยละของเด็กอายุ 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภทของกิจกรรม
ครัวเรือนที่เด็กมีส่วนร่วม เพศของเด็ก และเขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของงานบ้าน	เพศของเด็ก		
	เด็กผู้ชาย	เด็กผู้หญิง	รวม
เขตชนบท			
ต้มน้ำใส่ต้ม	20.6(26)	19.1(35)	19.7(61)
ทำครัว	9.5(12)	6.0(11)	7.4(23)
ทำความสะอาดบ้าน	6.3(8)	8.7(16)	7.8(24)
ซักผ้า	* (1)	-	* (1)
ดูแลน้อง	16.7(21)	12.6(23)	14.2(44)
ทำสวน	-	* (1)	* (1)
ทำงานบ้านอื่นๆ	8.7(11)	* (4)	4.9(15)
เลี้ยงสัตว์	* (1)	-	* (1)
ทำงานมากกว่า 1 อย่าง	36.5(46)	50.8(93)	45.0(139)
รวม	100.0(126)	100.0(183)	100.0(309)
เขตเมือง			
ต้มน้ำใส่ต้ม	6.0(7)	* (4)	4.1(11)
ทำครัว	17.1(20)	20.5(31)	19.0(51)
ทำความสะอาดบ้าน	26.5(31)	16.6(25)	20.9(56)
ซักผ้า	* (3)	* (3)	2.2(6)
ดูแลน้อง	6.0(7)	4.0(6)	4.9(13)
ทำสวน	* (2)	* (1)	* (3)
ทำงานบ้านอื่นๆ	7.7(9)	7.3(11)	7.5(20)
เลี้ยงสัตว์	* (1)	-	* (1)
ทำงานมากกว่า 1 อย่าง	31.6(37)	46.4(70)	39.9(107)
รวม	100.0(117)	100.0(151)	100.0(268)
รวม			
ต้มน้ำใส่ต้ม	13.6(33)	11.7(39)	12.5(72)
ทำครัว	13.2(32)	12.6(42)	12.8(74)
ทำความสะอาดบ้าน	16.0(39)	12.3(41)	13.9(80)
ซักผ้า	* (4)	* (3)	1.2(7)
ดูแลน้อง	11.5(28)	8.7(29)	9.9(57)
ทำสวน	* (2)	* (2)	* (4)
ทำงานบ้านอื่นๆ	8.2(20)	4.5(15)	6.1(35)
เลี้ยงสัตว์	* (2)	-	* (2)
ทำงานมากกว่า 1 อย่าง	34.2(83)	48.8(163)	42.6(246)
รวม	100.0(243)	100.0(334)	100.0(577)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 3.15 ร้อยละของเด็กอายุ 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามจำนวนชั่วโมงที่เด็กช่วยกิจกรรมของครัวเรือนแต่ละวัน อายุของเด็ก และ เขตที่อยู่อาศัย

จำนวนชั่วโมงที่เด็กช่วยกิจกรรม ของครัวเรือนแต่ละวัน	อายุของเด็ก						รวม
	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	
เขตชนบท							
น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	-	*(2)	*(2)	33.9(21)	28.0(26)	27.8(22)	29.6(73)
น้อยกว่า 2 ชั่วโมง	-	-	54.5(6)	48.4(30)	49.5(46)	57.0(45)	51.4(127)
น้อยกว่า 4 ชั่วโมง	-	-	*(1)	12.9(8)	18.3(17)	11.4(9)	14.2(35)
น้อยกว่า 9 ชั่วโมง	-	-	*(2)	*(3)	*(4)	*(3)	4.8(12)
รวม	-	100.0(2)	100.0(11)	100.0(62)	100.0(93)	100.0(79)	100.0(247)
เขตเมือง							
น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	*(1)	*(3)	52.2(16)	37.9(22)	44.7(38)	30.9(17)	41.5(97)
น้อยกว่า 2 ชั่วโมง	-	*(3)	41.4(12)	55.2(32)	49.4(42)	60.0(33)	52.1(122)
น้อยกว่า 4 ชั่วโมง	-	-	*(1)	*(2)	*(4)	*(4)	4.7(11)
น้อยกว่า 9 ชั่วโมง	-	-	-	*(2)	*(1)	*(1)	*(4)
รวม	100.0(1)	100.0(6)	100.0(29)	100.0(58)	100.0(85)	100.0(55)	100.0(234)
รวม							
น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	*(1)	62.5(6)	45.0(18)	36.8(43)	36.0(64)	29.1(39)	35.3(170)
น้อยกว่า 2 ชั่วโมง	-	*(3)	45.0(18)	51.7(62)	49.4(88)	58.2(78)	51.8(249)
น้อยกว่า 4 ชั่วโมง	-	-	*(2)	8.3(10)	11.8(21)	9.7(13)	9.6(46)
น้อยกว่า 9 ชั่วโมง	-	-	*(2)	4.2(5)	2.8(5)	*(4)	3.3(16)
รวม	100.0(1)	100.0(8)	100.0(40)	100.0(120)	100.0(178)	100.0(134)	100.0(481)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 3.16 ร้อยละของมารดาจำแนกตามข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่มีต่ออายุของบุตรที่เริ่มช่วยงานอาชีพ จำแนกตาม เขต
ที่อยู่อาศัย

อายุที่เด็กเริ่มช่วยงานอาชีพ (ปี)	ข้อเท็จจริง			ความคิดเห็น		
	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
ช่วยงานอาชีพ	14.4(141)	4.0(33)	9.6(174)	91.0(790)	34.0(249)	63.4(972)
4	* (2)	-	* (2)	-	-	-
5-6	6.4(9)	* (2)	6.3(11)	1.3(10)	1.6(4)	1.4(14)
7-8	38.3(54)	39.4(13)	38.5(67)	1.9(15)	5.6(14)	3.0(29)
9-10	41.8(59)	36.4(12)	40.8(71)	8.5(67)	16.9(42)	11.2(109)
11 ปีขึ้นไป	12.1(17)	18.2(6)	13.2(23)	88.3(698)	75.9(189)	84.4(820)
ไม่ได้ช่วยงานอาชีพ	82.1(803)	62.4(438)	68.4(1,241)	-	-	-
เด็กไม่สามารถช่วยงานอาชีพได้	3.5(34)	43.6(364)	22.0(398)	3.8(33)	49.5(362)	25.8(395)
ไม่หวังว่าเด็กจะช่วย	-	-	-	5.2(45)	16.5(121)	10.8(166)
รวม	100.0(978)	100.0(836)	100.0(1,813)	100.0(868)	100.0(732)	100.0(1,533)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 3.17 จำนวนร้อยละของเด็กอายุ 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามประเภทของงานอาชีพของครัวเรือนที่เด็กมีส่วนช่วย และอายุของเด็ก

งานอาชีพของครัวเรือน	อายุของเด็ก						รวม
	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	
เขตชนบท							
เลี้ยงสัตว์	-	-	*(2)	55.3(21)	64.1(41)	54.2(32)	52.7(96)
ทำนา	-	-	-	*(4)	18.8(12)	25.4(15)	17.0(31)
ค้าขาย	-	-	-	-	*(2)	8.5(5)	3.9(7)
อุตสาหกรรมในครัวเรือน	-	-	-	-	-	*(1)	.6(1)
ไถนา	-	-	-	15.8(6)	*(4)	*(4)	7.7(14)
เด็กไม่สามารถช่วยงานอาชีพได้	100.0(5)	100.0(10)	*(4)	18.4(7)	7.8(5)	*(2)	18.1(33)
รวม	100.0(5)	100.0(10)	100.0(6)	100.0(38)	100.0(64)	100.0(59)	100.0(182)
เขตเมือง							
เลี้ยงสัตว์	-	-	-	*(1)	*(3)	*(1)	14.3(57)
ทำนา	-	-	-	-	*(1)	*(1)	*(2)
ค้าขาย	-	-	*(1)	*(4)	10.0(7)	17.1(7)	4.8(19)
อุตสาหกรรมในครัวเรือน	-	-	-	-	*(4)	*(4)	2.0(8)
ไถนา	-	-	-	-	*(1)	*(1)	*(2)
เด็กไม่สามารถช่วยงานอาชีพได้	100.0(70)	100.0(82)	98.6(72)	92.2(59)	77.1(54)	65.9(27)	91.0(364)
รวม	100.0(70)	100.0(82)	100.0(73)	100.0(64)	100.0(70)	100.0(41)	100.0(400)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 3.17 (ต่อ)

งานอาชีพของครัวเรือน	อายุของเด็ก						รวม
	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	
รวม							
เลี้ยงสัตว์	-	-	* (2)	21.6 (22)	32.8 (44)	33.0 (33)	17.4 (101)
ทำนา	-	-	-	* (4)	9.7 (13)	16.0 (16)	5.7 (33)
ค้าขาย	-	-	* (1)	* (4)	6.7 (9)	12.0 (12)	4.5 (26)
อุตสาหกรรมในครัวเรือน	-	-	-	-	* (4)	5.0 (5)	1.5 (9)
โกน	-	-	-	5.9 (6)	3.7 (5)	5.0 (5)	2.7 (16)
เด็กไม่สามารถช่วยงานอาชีพได้	100.0 (75)	100.0 (92)	96.2 (76)	64.7 (66)	44.0 (59)	29.0 (29)	68.2 (397)
รวม	100.0 (75)	100.0 (92)	100.0 (79)	100.0 (102)	100.0 (134)	100.0 (100)	100.0 (582)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ของครัวเรือน ในขณะที่เด็กผู้ชายจะช่วยเลี้ยงสัตว์หรือทำงานอาชีพด้านอื่น เด็กชนบทที่มีอายุมากกว่า 7 ปีขึ้นไป เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานอาชีพของครัวเรือนแล้ว ในขณะที่เด็กในเขตเมืองเพิ่งจะเริ่มช่วยงานอาชีพของครัวเรือนเมื่ออายุประมาณ 9-10 ปี เด็กชนบทมากกว่าร้อยละ 80 ในกลุ่มอายุ 11-12 ปี ได้เข้าไปมีบทบาทในงานอาชีพของครัวเรือนแล้ว ในขณะที่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของเด็กในเขตเมืองช่วยบิดามารดาทำงานอาชีพ

จำนวนชั่วโมงการทำงานอาชีพของเด็กดังที่ปรากฏในตารางที่ 3.18 แสดงว่าเด็กชนบทใช้เวลาในการทำงานอาชีพของครัวเรือนมากกว่าเด็กในเขตเมือง ร้อยละ 88.9 ของเด็กชนบทที่มีอายุระหว่าง 7-8 ปี ใช้เวลาระหว่าง 0-8 ชั่วโมงต่อวันช่วยบิดามารดาทำงานอาชีพ และร้อยละ 20.0 ของเด็กชนบทอายุระหว่าง 11-12 ปีใช้เวลาถึงวันละ 8-9 ชั่วโมงในการช่วยงานอาชีพของครัวเรือน ซึ่งตรงข้ามกับเด็กในเขตเมืองส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.7) ที่ใช้เวลาประมาณวันละไม่ถึง 2 ชั่วโมง ช่วยงานอาชีพของบิดามารดา *

3.3 ค่าเสียโอกาสอันเนื่องมาจากการมีบุตร

ค่าเสียโอกาสหมายถึงโอกาสที่สูญเสียไปเนื่องจากการที่มารดาต้องใช้เวลาไปในการดูแลบุตร ความวิตกกังวลเกี่ยวกับความประพฤติกและอนาคตของบุตร และการที่สตรีจำเป็นต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองภายหลังการมีบุตร (Fawcett:1972) ข้อมูลเกี่ยวกับค่าเสียโอกาสที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้ ได้จากการสอบถามมารดาที่ตกเป็นตัวอย่างเกี่ยวกับการทำงานก่อนมีบุตร ระยะเวลาที่หยุดพักงานโดยไม่ได้รับรายได้ระหว่างตั้งครรภ์ และคลอดบุตร รายได้ที่สูญเสียไประหว่างการตั้งครรภ์และหลังคลอดบุตร ปริมาณงานบ้าน กิจกรรมทางสังคม และการสันทนการระหว่างตั้งครรภ์และหลังคลอดบุตร

เมื่อสอบถามเกี่ยวกับงานที่ทำก่อนที่จะมีบุตร ตารางที่ 3.19 แสดงว่ามารดาในชนบทประมาณร้อยละ 90 และมารดาในเขตเมืองประมาณร้อยละ 63.5 ตอบว่าทำงานมีรายได้ก่อนที่จะมีบุตร มีข้อที่น่าสนใจคือ มารดาในเขตชนบททำงานอาชีพก่อนมีบุตรในสัดส่วน

---

* ตารางสถิติไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้

ตารางที่ 3.18 ร้อยละของเด็กอายุ 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามจำนวนชั่วโมงที่เด็กช่วยงานอาชีพของครัวเรือนแต่ละวัน
อายุของเด็ก และ เขตที่อยู่อาศัย

จำนวนชั่วโมงที่เด็ก ช่วยงานอาชีพแต่ละวัน	อายุของเด็ก						รวม
	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	
เขตชนบท							
น้อยกว่า 2 ชั่วโมง	-	-	-	51.9 (14)	40.0 (18)	32.5 (13)	39.8 (45)
น้อยกว่า 8 ชั่วโมง	-	-	* (1)	37.0 (10)	48.9 (22)	47.5 (19)	46.0 (52)
น้อยกว่า 9 ชั่วโมง	-	-	-	* (3)	11.1 (5)	20.0 (8)	14.2 (16)
รวม	-	-	100.0 (1)	100.0 (27)	100.0 (45)	100.0 (40)	100.0 (113)
เขตเมือง							
น้อยกว่า 2 ชั่วโมง	-	-	* (1)	* (2)	66.7 (6)	77.8 (7)	72.7 (16)
น้อยกว่า 8 ชั่วโมง	-	-	-	* (1)	* (3)	* (2)	27.3 (6)
น้อยกว่า 9 ชั่วโมง	-	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	100.0 (1)	100.0 (3)	100.0 (9)	100.0 (9)	100.0 (22)
รวม							
น้อยกว่า 2 ชั่วโมง	-	-	* (1)	53.3 (16)	44.4 (24)	40.8 (20)	45.2 (61)
น้อยกว่า 8 ชั่วโมง	-	-	* (1)	36.7 (11)	46.3 (25)	42.9 (21)	43.0 (58)
น้อยกว่า 9 ชั่วโมง	-	-	-	* (3)	9.3 (5)	16.3 (8)	11.8 (16)
รวม	-	-	100.0 (2)	100.0 (30)	100.0 (54)	100.0 (49)	100.0 (135)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ที่มากกว่ามารดาในเขตเมือง ทั้งนี้เพราะมารดาในชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม แม้จะไม่ได้รับเงิน เดือนหรือรายได้ประจำ แต่ก็ยังจัดอยู่ในกลุ่มผู้ทำงานมีรายได้ สำหรับ เขตเมือง มารดาส่วนมากไม่ได้ทำงานก่อนมีบุตร เพราะไม่ได้ทำงานมีรายได้หรือบางคนก็ เป็นแม่บ้าน

ตารางที่ 3.19 ร้อยละของมารดาจำแนกตามสถานภาพการทำงานก่อนการมีบุตร และเขตที่อยู่อาศัย

สถานภาพการทำงานก่อนมีบุตร	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
ทำงาน	90.0(892)	63.5(533)	77.9(1,425)
ไม่ทำงาน	10.0(99)	36.5(306)	22.1(405)
รวม	100.0(991)	100.0(839)	100.0(1,830)

3.3.1 ค่าเสียโอกาสระหว่างการตั้งครรภ์

ในกลุ่มมารดาที่ทำงานมีรายได้ก่อนการตั้งครรภ์นั้น (ตารางที่ 3.20) ต้องหยุดพักการทำงานที่มีรายได้สูงกว่ามารดาในเขตชนบทกล่าวคือ มารดาในเขตเมือง ร้อยละ 21.2 และมารดาในเขตชนบทร้อยละ 13.6 รายงานว่าหยุดพักงานระหว่าง ตั้งครรภ์

ตารางที่ 3.20 ร้อยละของมารดาจำแนกตามสถานภาพการทำงานระหว่างตั้งครรภ์ และเขตที่อยู่อาศัย

สถานภาพการทำงานระหว่างตั้งครรภ์	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
เลิกทำงานระหว่างตั้งครรภ์	13.6(121)	21.3(113)	16.5(234)
ยังทำงานระหว่างตั้งครรภ์	86.4(770)	77.3(411)	83.0(1,181)
ลาออกจากงาน	-	1.0(8)	0.4(8)
รวม	100.0(891)	100.0(532)	100.0(1,423)

เมื่อพิจารณาถึงการหยุดงานของมารดาระหว่างการตั้งครรภ์แต่ละคนปรากฏว่า มารดาในเขตชนบทจะหยุดพักการทำงานระหว่างตั้งครรภ์คนแรก และการหยุดพักการทำงานจะลดลง เมื่อตั้งครรภ์คนถัดไป มารดาในเขตเมืองจะหยุดพักการทำงานในระหว่างการตั้งครรภ์คนแรกและคนที่สอง เป็นสัดส่วนที่สูงกว่ามารดาในเขตชนบท ทั้งนี้อาจเป็น เพราะมารดาในชนบทไม่เห็นว่า การตั้งครรภ์ เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน ในขณะที่มารดาในเขตเมืองจะหยุดพักการทำงานระหว่างการตั้งครรภ์คนแรกและคนที่สอง เพราะคำนึงถึงสุขภาพของตนเองและของบุตร อย่างไรก็ตามก็อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า มารดาในเขตเมืองจะหยุดพักการทำงานระหว่างการตั้งครรภ์ เป็นสัดส่วนที่สูงกว่ามารดาในชนบท และมารดาในเขตชนบทหยุดพักการทำงานเป็นระยะเวลาที่สั้นกว่ามารดาในเขตเมือง*

สำหรับ เรื่องการสูญเสียรายได้ของมารดาระหว่างการหยุดพักการทำงาน เฉพาะกลุ่มมารดาที่ทำงานและมีรายได้ นั้น ตัวเลขในตารางที่ 3.21 แสดงให้เห็นว่า มารดาในเขตเมืองประมาณร้อยละ 42.7 และมารดาในเขตชนบทประมาณร้อยละ 55 ตอบว่าไม่ได้สูญเสียรายได้ระหว่างการหยุดพักงาน ทั้งนี้ เพราะมารดาชนบททำงานด้านเกษตรกรรมของครัวเรือน เมื่อหยุดพักงาน สมาชิกครัวเรือนคนอื่นจะทำหน้าที่แทน และรายได้ที่มารดาชนบทได้รับก็ไม่ใช้รายได้ในรูปของตัวเงิน สำหรับ เขตเมืองมารดาที่รายงานว่าไม่สูญเสียรายได้ระหว่างตั้งครรภ์อาจประกอบอาชีพค้าขายให้ครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง

ตารางที่ 3.21 ร้อยละของมารดาจำแนกตามการสูญเสียรายได้ระหว่างตั้งครรภ์ และ เขตที่อยู่อาศัย

การสูญเสียรายได้ระหว่างตั้งครรภ์	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
หยุดงานแต่ไม่ได้สูญเสียรายได้	55.0 (55)	42.7 (38)	49.2 (93)
ต่ำกว่า 2,000 บาท	36.0 (36)	18.0 (16)	27.5 (52)
2,000-31,500	9.0 (9)	39.3 (35)	23.3 (44)
รวม	100.0 (100)	100.0 (89)	100.0 (189)

* ตารางสถิติไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้

นอกจากนี้ สถิติจากตารางที่ 3.22 แสดงว่า มารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทสูญเสียรายได้ระหว่างการหยุดพักการทำงาน เนื่องจากการตั้งครรภ์เป็นสัดส่วนที่น้อยมาก กล่าวคือ ร้อยละ 7.3 ของมารดาในเขตเมืองและร้อยละ 4.7 ของมารดาในเขตชนบท รายงานว่าเสียรายได้ระหว่างการตั้งครรภ์ อย่างไรก็ตาม มารดาในเขตเมืองสูญเสียรายได้โดยเฉลี่ยสูงกว่ามารดาในเขตชนบท เพราะมารดาในเขตเมืองเสียรายได้ถึง 5,533.60 บาท ขณะที่มารดาในเขตชนบทสูญเสียรายได้เพียง 2,449.10 บาท ในระหว่างการตั้งครรภ์

ตารางที่ 3.22 รายได้โดยเฉลี่ยที่มารดาต้องสูญเสียระหว่างการตั้งครรภ์ จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย	รายได้ที่มารดาสูญเสียระหว่างการตั้งครรภ์				
	$\bar{x}$	S.D	%	n	N
ชนบท	2,449.1	6,237.9	4.7	47	994
เมือง	5,533.6	7,205.3	7.3	62	841
รวม	4,203.6	6,946.3	5.9	109	1,835

n = จำนวนมารดาที่สูญเสียรายได้ระหว่างการตั้งครรภ์

N = จำนวนมารดาที่มีบุตรอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์

ตารางที่ 3.23 แสดงปริมาณงานบ้านที่มารดาต้องรับภาระระหว่างการตั้งครรภ์ พบว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งของมารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทตอบว่าปริมาณงานบ้านก่อนและระหว่างการตั้งครรภ์ไม่แตกต่างกัน แต่มารดาในเขตเมืองร้อยละ 17.2 และมารดาในเขตชนบทร้อยละ 13.9 ตอบว่าทำงานบ้านมากขึ้นระหว่างการตั้งครรภ์ ในทางตรงข้ามมีสตรีในเขตเมืองถึงร้อยละ 23.3 และสตรีในเขตชนบทถึงร้อยละ 27.5 ตอบว่าปริมาณงานบ้านให้ทำน้อยลง เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณงานบ้านที่ต้องทำระหว่างการตั้งครรภ์บุตรคนแรกและบุตรคนถัดไป มารดาในเขตชนบทกล่าวว่า การมีบุตรเพิ่มขึ้นไม่ได้มีส่วนทำให้ปริมาณงานที่ตนต้องรับภาระอยู่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามมารดาในเขตเมืองมีความเห็นว่าการมีบุตรเพิ่มขึ้นเป็นการเพิ่มภาระงานบ้านระหว่างการตั้งครรภ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานบ้านจะมีมากขึ้นเมื่อมีบุตรคนถัดไป

ตารางที่ 3.23 จำนวนร้อยละของมารดาจำแนกตามปริมาณงานบ้านระหว่างการตั้งครรภ์ และ เขตที่อยู่อาศัย

ปริมาณงานบ้าน ระหว่างการตั้งครรภ์	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
มากขึ้น	13.9 (138)	17.2 (142)	15.4 (279)
เท่าเดิม	58.0 (575)	57.7 (476)	58.0 (1,051)
น้อยลง	27.5 (273)	23.3 (192)	25.6 (465)
อื่นๆ	0.5 (5)	2.8 (14)	1.0 (19)
รวม	100.0 (990)	100.0 (824)	100.0 (1,814)

3.3.2 ค่าเสียโอกาสภายหลังการคลอดบุตร

ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของมารดาที่มีต่อการทำงาน การสูญเสียรายได้ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการพักผ่อนหย่อนใจภายหลังการคลอดบุตร สถิติจาก ตารางที่ 3.24 แสดงว่า มารดาในเขตเมือง (ร้อยละ 88.7) หยุดพักการทำงานภายหลังการคลอดบุตรมากกว่ามารดาในเขตชนบท (ร้อยละ 86.6) อย่างไรก็ตาม มารดาในเขตชนบท (ร้อยละ 12.8) ไม่หยุดพักการทำงานภายหลังคลอดสูงกว่ามารดาในเขตเมือง (ร้อยละ 8.5) ทั้งนี้เพราะมารดาในชนบทหยุดพักงานเพียงไม่กี่วันภายหลังคลอด จึงรายงานว่าไม่ได้หยุดพักการทำงาน สำหรับมารดาในเขตเมืองที่ไม่หยุดพักงานภายหลังคลอด น่าจะเป็นผู้ที่ทำงานธุรกิจการค้าของครัวเรือน

ตารางที่ 3.24 ร้อยละของมารดาจำแนกตามการหยุดพักการทำงานภายหลังการคลอดบุตร และ เขตที่อยู่อาศัย

การหยุดพักการทำงาน ภายหลังคลอดบุตร	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
หยุดพัก	86.6 (773)	88.7 (471)	87.4 (1,244)
ไม่หยุดพัก	12.8 (114)	8.5 (45)	11.2 (159)
ลาออกจากงาน	0.6 (6)	1.8 (15)	1.4 (21)
รวม	100.0 (893)	100.0 (531)	100.0 (1,424)

เมื่อสอบถามถึงจำนวนเดือนที่ลาหยุดพักงานภายหลังคลอด ดังรายละเอียดปรากฏในตารางที่ 3.25 ปรากฏว่ามารดาในเขตชนบทหยุดงานหลังคลอดเป็นระยะเวลานานกว่ามารดาในเขตเมือง คือมารดาในเขตเมืองร้อยละ 70 และมารดาในเขตชนบทร้อยละ 54.6 หยุดพักการทำงานภายหลังคลอดเป็นระยะเวลาที่น้อยกว่า 1 เดือน สำหรับการหยุดงานหลังคลอดเป็นระยะเวลานานๆ นั้น ปรากฏว่าอัตราร้อยละของมารดาในเขตชนบทมีสูงกว่าอัตราร้อยละของมารดาในเขตเมือง

ตารางที่ 3.25 ร้อยละของมารดาจำแนกตามระยะเวลาการลาหยุดพักงานภายหลังคลอด และเขตที่อยู่อาศัย

ระยะเวลาการลาหยุดพักงาน (เดือน)	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
น้อยกว่า 1 เดือน	54.6(416)	70.0(322)	60.4(738)
1-2 เดือน	16.7(127)	11.7(54)	14.8(181)
3-4 เดือน	19.2(146)	10.2(47)	15.8(193)
5-9 เดือน	9.6(73)	8.1(37)	9.0(110)
รวม	100.0(762)	100.0(460)	100.0(1,222)

ถึงแม้มารดาในเขตเมืองและเขตชนบทจะหยุดพักการทำงานภายหลังคลอดเป็นสัดส่วนที่สูง แต่มารดาส่วนใหญ่ก็รายงานว่าตนไม่ได้สูญเสียรายได้ระหว่างการหยุดพักงาน ดังปรากฏในตารางที่ 3.26 สำหรับมารดาที่ต้องสูญเสียรายได้นั้น มารดาในเขตเมืองสูญเสียรายได้มากกว่ามารดาในเขตชนบท กล่าวคือ ร้อยละ 56.8 ของมารดาในเขตชนบท และร้อยละ 24.9 ของมารดาในเขตเมืองสูญเสียรายได้ไปประมาณ 1,000 บาท ในขณะที่ร้อยละ 3.7 ของมารดาในเขตชนบทและร้อยละ 17.9 ของมารดาในเขตเมืองต้องสูญเสียรายได้ไปประมาณ 5,000-72,000 บาท

ตารางที่ 3.26 ร้อยละของมารดาจำแนกตามการสูญเสียรายได้ระหว่างการหยุดพักงาน และ เขตที่อยู่อาศัย

การสูญเสียรายได้	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
ไม่สูญเสียรายได้	63.8 (428)	50.4 (204)	58.7 (632)
สูญเสียรายได้	36.2 (243)	49.6 (201)	41.3 (444)
ต่ำกว่า 1,000 บาท	56.8 (138)	24.9 (50)	42.3 (188)
ต่ำกว่า 5,000 บาท	39.5 (96)	57.2 (115)	47.5 (211)
5,000-72,000 บาท	3.7 (9)	17.9 (36)	10.2 (45)
รวม	100.0 (671)	100.0 (405)	100.0 (1,076)

ตารางที่ 3.27 แสดงความเห็นของมารดาที่มีต่อปริมาณงานบ้านภายหลังการคลอดบุตร ซึ่งพบว่าประมาณร้อยละ 20 ของมารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบททำงานบ้านมากขึ้นภายหลังการคลอดบุตร ในขณะที่ร้อยละ 46.7 ของมารดาในเขตชนบท และร้อยละ 36.6 ของมารดาในเขตเมืองให้ความเห็นว่ารับภาระเกี่ยวกับงานบ้านลดลง เมื่อนำลำดับที่ของบุตรมาประกอบการพิจารณา พบว่า งานบ้านที่มารดาในเขตชนบทต้องทำ ภายหลังการคลอดบุตรแต่ละคนไม่แตกต่างกันมากนัก ยกเว้นสำหรับบุตรลำดับที่ 7 และ 8 ซึ่งอาจเป็นเพราะตัวอย่างมีขนาดเล็กเกินไป แต่ในทางตรงข้าม มารดาในเขตเมืองประมาณร้อยละ 33 รายงานว่ามีงานบ้านน้อยลงภายหลังการคลอดบุตรคนที่ 1 และคนที่ 2

ความแตกต่างในเรื่องปริมาณงานบ้านของมารดาในเขตเมืองและเขตชนบท อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากความแตกต่างในเรื่องการเลือกที่อยู่อาศัยภายหลังการสมรส ระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท กล่าวคือ ในเขตชนบทคู่สมรสมักอาศัยอยู่ในครัวเรือนของฝ่ายหญิง จึงมีสมาชิกในครัวเรือนคนอื่นๆ ช่วยดูแลเด็ก แต่สำหรับเขตเมือง ครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนเดี่ยวที่ประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตรเท่านั้น ดังนั้น มารดาในเขตเมืองจึงมีความเห็นว่าภาระมีบุตรคนที่ 1 และคนที่ 2 ทำให้มีงานบ้านมากขึ้น แต่ภาระงานจะลดลงเมื่อมีบุตรคนถัดไป เพราะบุตรคนแรกๆ จะช่วยแบ่งเบาภาระงานบ้าน

ตารางที่ 3.27 ร้อยละของเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปีบริบูรณ์ จำแนกตามปริมาณงานบ้านภายหลังการคลอดบุตร ลำดับที่ของบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และเขตที่อยู่อาศัย

ปริมาณงานบ้าน ภายหลังการ คลอดบุตร	ลำดับที่ของบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน						รวม
	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	
เขตชนบท							
มากขึ้น	20.4(92)	20.7(56)	20.7(31)	9.4(6)	21.4(6)	-	19.6(191)
เท่าเดิม	35.8(162)	32.2(87)	33.3(50)	21.9(14)	39.3(11)	* (4)	33.7(328)
น้อยลง	43.8(198)	47.0(127)	46.0(69)	68.8(44)	39.3(11)	55.6(5)	46.7(454)
รวม	100.0(452)	100.0(270)	100.0(150)	100.0(64)	100.0(28)	100.0(9)	100.0(973)
เขตเมือง							
มากขึ้น	23.5(124)	16.6(32)	15.6(7)	* (4)	* (1)	-	20.8(168)
เท่าเดิม	43.4(229)	45.1(87)	35.6(16)	28.6(8)	* (4)	* (1)	42.6(345)
น้อยลง	33.0(174)	38.3(74)	48.9(22)	57.1(16)	64.3(9)	* (2)	36.6(296)
รวม	100.0(527)	100.0(193)	100.0(45)	100.0(28)	100.0(14)	* (2)	100.0(809)
รวม							
มากขึ้น	22.1(216)	19.0(88)	19.5(38)	10.9(10)	16.7(7)	-	20.1(359)
เท่าเดิม	39.9(391)	37.6(174)	33.8(66)	23.9(22)	35.7(15)	45.5(5)	37.8(673)
น้อยลง	38.0(372)	43.4(201)	46.7(91)	65.2(60)	47.6(20)	54.6(6)	42.1(750)
รวม	100.0(979)	100.0(463)	100.0(195)	100.0(92)	100.0(42)	100.0(11)	100.0(1,782)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ในเรื่องของการพักผ่อนหย่อนใจภายหลังการมีบุตรพบว่า ร้อยละ 41-42 ของมารดาในเขตเมืองและเขตชนบทตอบว่ามีเวลาสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจน้อยลง และมีเพียงร้อยละ 9.5 และ 10.2 ของมารดาในเขตชนบทและเขตเมืองตามลำดับตอบว่ามีเวลาสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้น ขณะที่ร้อยละ 8.8 ของมารดาในเขตชนบท และร้อยละ 11.5 ของมารดาในเขตเมืองตอบว่าหลังจากคลอดบุตรแล้วไม่ได้ไปเที่ยวหรือเกือบจะไม่มีเวลาไปเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจเลย อย่างไรก็ตามมารดาในเขตชนบทตอบว่าการมีบุตรเพิ่มขึ้นไม่ได้มีผลกระทบต่อเวลาที่ใช้ในการพักผ่อนหย่อนใจแต่อย่างใด ในขณะที่มารดาในเขตเมืองมีความเห็นว่าภายหลังการมีบุตรตนเองมีเวลาพักผ่อนหย่อนใจน้อยลง เมื่อจำแนกความคิดเห็นของมารดาในเรื่องการพักผ่อนหย่อนใจตามลำดับที่ของบุตร พบว่าโอกาสในการพักผ่อนหย่อนใจของมารดาแปรผันไปในทางกลับกันกับลำดับที่ของบุตร กล่าวคือ ยิ่งลำดับที่ของบุตรสูงมากขึ้น โอกาสในการพักผ่อนหย่อนใจของมารดา ก็จะยิ่งลดลง*

ตารางที่ 3.28 ร้อยละของมารดาจำแนกตามการพักผ่อนหย่อนใจภายหลังการคลอดบุตร และ เขตที่อยู่อาศัย

การพักผ่อนหย่อนใจ	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
มากขึ้น	9.5(94)	10.2(85)	9.8(179)
เท่าเดิม	39.3(388)	36.9(308)	38.2(697)
น้อยลง	42.4(420)	41.4(346)	42.0(766)
ไม่มีโอกาสเลย	8.8(87)	11.5(96)	10.0(183)
รวม	100.0(990)	100.0(835)	100.0(1,825)

ตารางที่ 3.29 แสดงถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของมารดา ภายหลังการคลอดบุตร กิจกรรมทางสังคมนี้ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับงานเลี้ยง งานแต่งงาน งานศพ และงานอาสาสมัคร กิจกรรมทางสังคมที่จัดขึ้นในชนบทมักจะจัดขึ้นภายในบ้าน วัด

* ตารางสถิติไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้

หรือศาลาประชาคมของหมู่บ้าน โดยข้อเท็จจริงแล้ว ประเภทของกิจกรรมในเขตเมือง และเขตชนบทไม่แตกต่างกัน แต่รูปแบบและการดำเนินงานเท่านั้นที่ไม่เหมือนกัน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ามารดาส่วนใหญ่ทั้งในเขตชนบท (ร้อยละ 52.8) และเขตเมือง (ร้อยละ 47.2) ตอบว่าไม่มีความแตกต่างในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระยะก่อน และหลังการมีบุตร นอกจากนี้มารดาในเขตชนบทยังให้ความเห็นว่าการมีบุตรเพิ่มไม่ได้ เป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งขัดแย้งกับความเห็นของมารดาในเขตเมือง

ตารางที่ 3.29 ร้อยละของมารดาจำแนกตามการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และเขตที่อยู่อาศัย

การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
มากขึ้น	6.2(61)	7.3(61)	6.7(122)
เท่าเดิม	52.8(520)	47.2(392)	50.2(912)
น้อยลง	36.3(358)	34.9(290)	35.7(648)
ไม่มีโอกาสเลย	4.7(46)	10.5(87)	7.3(133)
รวม	100.0(985)	100.0(830)	100.0(1,815)

3.4 ความวิตกกังวลของมารดาเกี่ยวกับเด็ก

การวิจัยนี้ได้สอบถามมารดาที่ตกเป็นตัวอย่างว่า "ในการเลี้ยงดูบุตร ท่านมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องใดมากที่สุด" ผลการศึกษาดังปรากฏในตารางที่ 3.30 แสดงว่ามารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทประมาณร้อยละ 35.3 มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาพของบุตรมากที่สุด ความวิตกกังวลในเรื่องที่รองลงมาของมารดาในเขตชนบทคือ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับฐานะการเงิน (ร้อยละ 26.2) และการศึกษาของบุตร (ร้อยละ 13.7) สำหรับมารดาในเขตเมืองรายงานว่ ความวิตกกังวลที่รองลงมาจากรื่องสุขภาพของบุตรคือ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร (ร้อยละ 18.8) และความสามารถทางการเงินในการเลี้ยงดูบุตร (ร้อยละ 10.9)

ตารางที่ 3.30 ร้อยละของมารดาจำแนกตามความวิตกกังวลเกี่ยวกับบุตรและ เขตที่อยู่อาศัย

ความวิตกกังวล	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3	ลำดับที่ 4	ลำดับที่ 5
เขตชนบท					
ไม่วิตก	8.1 (78)	14.4 (78)	34.7 (78)	50.0 (78)	50.3 (78)
สุขภาพอนามัย	35.3 (342)	29.5 (160)	11.1 (25)	5.1 (8)	3.2 (5)
การศึกษา	13.7 (133)	18.0 (98)	21.3 (48)	7.0 (11)	2.6 (4)
ความปลอดภัย	9.7 (94)	8.7 (47)	9.8 (22)	19.2 (30)	13.6 (21)
ความประพฤติ	3.6 (35)	6.1 (33)	7.6 (17)	12.8 (20)	24.5 (38)
ฐานะทาง เศรษฐกิจ	26.2 (254)	19.0 (103)	11.1 (25)	* (1)	0.6 (1)
การดำเนินชีวิต, อาหาร	0.5 (5)	* (2)	-	-	-
การเลี้ยงดูบุตร	0.5 (5)	* (4)	* (1)	-	-
อนาคตของบุตร	0.6 (6)	1.5 (8)	* (1)	-	-
อาชีพของบุตร	0.8 (8)	* (2)	-	-	-
ด้านจิตใจ	-	-	-	-	-
วิตกทุกเรื่อง	0.8 (8)	1.5 (8)	3.6 (8)	5.1 (8)	5.2 (8)
รวม	100.0 (968)	100.0 (543)	100.0 (225)	100.0 (156)	100.0 (155)
ไม่ตอบ	-	43.9 (425)	76.8 (743)	83.9 (812)	84.0 (813)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 3.30 (ต่อ)

ความวิตกกังวล	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3	ลำดับที่ 4	ลำดับที่ 5
เขตเมือง					
ไม่วิตก	12.4(102)	21.8(102)	42.7(102)	51.8(102)	54.0(102)
สุขภาพอนามัย	35.3(291)	20.3(95)	9.6(23)	3.6(7)	8.5(16)
การศึกษา	18.8(155)	22.1(103)	12.6(30)	9.6(19)	2.6(5)
ความปลอดภัย	9.1(75)	12.4(58)	9.6(23)	12.7(25)	7.4(14)
ความประพฤติ	9.1(75)	6.9(32)	13.8(33)	9.6(19)	6.3(12)
ฐานะทาง เศรษฐกิจ	10.9(90)	12.2(57)	4.6(11)	5.6(11)	14.3(27)
การดำเนินชีวิต,อาหาร	0.6(5)	* (3)	-	-	-
การเลี้ยงดูบุตร	1.2(10)	* (1)	* (2)	* (1)	-
อนาคตของบุตร	0.6(5)	* (3)	* (1)	-	-
อาชีพของบุตร	-	-	-	-	-
ด้านจิตใจ	* (4)	-	* (1)	-	-
วิตกกทุกเรื่อง	1.6(13)	2.8(13)	0.5(13)	6.6(13)	6.9(13)
รวม	100.0(825)	100.0(467)	100.0(239)	100.0(197)	100.0(189)
ไม่ตอบ	-	43.4(358)	71.0(586)	76.1(628)	77.1(636)

*จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 3.30 (ต่อ)

ความวิตกกังวล	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3	ลำดับที่ 4	ลำดับที่ 5
รวม					
ไม่วิตก	10.0(180)	17.9(180)	37.8(180)	51.0(180)	52.3(180)
สุขภาพอนามัย	35.3(633)	25.3(265)	10.3(48)	4.2(15)	6.1(21)
การศึกษา	16.1(288)	19.9(201)	16.8(78)	8.5(30)	2.6(9)
ความปลอดภัย	9.4(169)	10.4(105)	9.7(45)	15.6(55)	10.2(35)
ความประพฤติ	6.1(110)	6.4(65)	10.8(50)	11.0(39)	14.5(50)
ฐานะทางเศรษฐกิจ	19.2(344)	15.9(160)	7.8(36)	3.4(12)	8.1(28)
การดำเนินชีวิต,อาหาร	0.6(10)	0.6(5)	-	-	-
การเลี้ยงดูบุตร	0.8(15)	0.5(5)	* (3)	* (1)	-
อนาคตของบุตร	0.6(11)	1.1(11)	* (2)	-	-
อาชีพของบุตร	0.4(8)	-	-	-	-
ด้านจิตใจ	* (4)	-	* (1)	-	-
วิตกทุกเรื่อง	1.2(21)	2.1(21)	4.5(21)	6.0(21)	6.1(21)
รวม	100.0(1,793)	100.0(1,008)	100.0(464)	100.0(353)	100.0(344)
ไม่ตอบ	-	43.7(789)	74.1(1,329)	80.0(1,440)	80.0(1,449)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

บทที่ 4

ทัศนคติของมารดาที่มีต่อบุตร

การศึกษาทัศนคติของมารดาที่มีต่อบุตร ได้แบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นคือ

1. ทัศนคติของมารดาที่มีต่อบุตร
2. ความมุ่งหวังของมารดาที่มีต่อบุตร

มารดาที่ตก เป็นตัวอย่างจะถูกถามถึงทัศนคติที่มีต่อบุตรในหลายๆ ด้าน โดยไม่จำเพาะเจาะจงว่าจะ เป็นข้อมูลของบุตรคนใด อย่างไรก็ตาม คำตอบที่ได้รับ จะแปรผันไปตามสภาพความเป็นจริงและประสบการณ์ของมารดาที่ตก เป็นตัวอย่าง กล่าวคือ มารดาที่มีแต่บุตรชายหรือมีแต่บุตรสาวไม่สามารถตอบคำถามบางคำถามได้ ผลการศึกษาทัศนคติของมารดาที่มีต่อบุตร มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. ทัศนคติของมารดาที่มีต่อบุตร แบ่งหัวข้อการศึกษาได้ 5 หัวข้อ ดังนี้

1.1 ทัศนคติเกี่ยวกับการทำงานบ้านของบุตร

ผลการศึกษาแสดงว่า ร้อยละ 81.3 ของมารดาที่ตก เป็นตัวอย่าง ระบุว่าบุตรหญิงช่วยทำงานบ้านได้ดีกว่าบุตรชาย มีเพียงส่วนน้อย เท่านั้นที่ตอบในทางตรงข้าม ซึ่งขัดแย้งกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสังคมไทยที่มักถือว่างานบ้าน เป็นงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของสตรี รูปแบบของทัศนคติดังกล่าวนี้อาจมีความสอดคล้องกันทั้งใน เขตเมืองและ เขตชนบท ดังที่ปรากฏในตารางที่ 4.1

เมื่อศึกษาทัศนคติของมารดาต่างอาชีพที่มีต่อ เรื่องดังกล่าว พบว่า มารดาในทุกกลุ่มอายุอาชีพยกเว้นอาชีพ เกษตรกรรมมีความ เห็นว่า บุตรหญิงช่วยทำงานบ้านได้ดีกว่าบุตรชาย อย่างไรก็ตามมากกว่าร้อยละ 10 ของมารดาที่มีอาชีพ เกษตรกรรม มีความ เห็นว่าบุตรชายและบุตรหญิงต่างช่วยทำงานบ้านได้ดีพอๆ กัน และรูปแบบทัศนคติดังกล่าวนี้อาจสอดคล้องกับที่พบใน เขตเมือง อย่างไรก็ตาม คำตอบที่ได้รับจากมารดาใน เขตชนบทแสดงว่า

ไม่มีความแตกต่างกันในทัศนคติที่มีต่อการช่วยทำงานบ้านของบุตรชายและบุตรหญิงระหว่างกลุ่มสตรีที่มีอาชีพต่างกัน ด้วยระดับนัยสำคัญที่ 0.56*

ตารางที่ 4.1 ทัศนคติของมารดาเกี่ยวกับการทำงานบ้านของบุตร จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย

ทัศนคติเกี่ยวกับการทำงานบ้าน	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
บุตรชายช่วยทำงานบ้านมากกว่า	5.7(24)	7.1(31)	6.4(55)
บุตรหญิงช่วยทำงานบ้านมากกว่า	78.9(333)	83.6(367)	81.3(700)
บุตรชายและบุตรหญิงช่วยทำงานบ้านพอๆ กัน	15.4(65)	9.3(41)	12.3(106)
รวม	100.0(422)	100.0(439)	100.0(861)

1.2 ทัศนคติเกี่ยวกับการช่วยงานอาชีพ

ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 50.6 ของสตรีชนบทมีความเห็นว่าบุตรชายช่วยงานอาชีพได้ดีกว่าบุตรหญิง ในขณะที่ร้อยละ 42.7 ของสตรีในเขตเมืองมีความเห็นว่าบุตรหญิงช่วยงานอาชีพได้ดีกว่าบุตรชาย (ตารางที่ 4.2) สตรีชนบทประมาณ 1 ใน 4 มีความเห็นว่าบุตรชายและบุตรหญิงสามารถช่วยงานอาชีพได้ดีพอๆ กัน ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 14.5 ของสตรีในเขตเมืองเท่านั้นที่มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบว่าความมุ่งหวังของมารดาในเขตเมืองและเขตชนบทต่อเรื่องเกี่ยวกับการให้บุตรมีส่วนช่วยงานอาชีพมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ มารดาในเขตเมืองประมาณร้อยละ 17.6 ไม่ได้มุ่งหวังจะให้บุตรของตนช่วยทำงานอาชีพซึ่งตรงข้ามกับความเห็นของมารดาในเขตชนบท

* ตารางสถิติไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้ ผู้สนใจจะศึกษารายละเอียดได้จาก Noppavan Chongvatana, Jutha Manaspaibul. The Survey of the Cost of Children in Rural-Urban Northeastern Thailand. Bangkok: The Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1985

เมื่อจำแนกทัศนคติของมารดาต่างอาชีพคือเรื่องดังกล่าว มารดาในเขตชนบทที่มีอาชีพเกษตรกรรม เสมียนพนักงาน และช่างฝีมือ มีความเห็นว่าบุตรชายช่วยเหลืองานอาชีพได้ดีกว่าบุตรหญิง ส่วนมารดาที่ประกอบอาชีพค้าขายมีความเห็นในทางตรงกันข้าม ทั้งนี้เพราะ งานเกษตรกรรมต้องการแรงงานชายซึ่งแข็งแรงกว่าสตรีเพศ เด็กชายได้รับมอบหมายให้เลี้ยงสัตว์และนำโคกระบือออกไปหากินในไร่นา ขณะที่เด็กหญิงจะช่วยเหลืองานบ้านและงานค้าขายเล็กๆ น้อยๆ

สำหรับ เขตเมือง มารดาที่มีอาชีพเกษตรกรรมมีความเห็นสอดคล้องกับมารดาที่มีอาชีพแบบเดียวกันในเขตชนบท แต่มารดาที่ทำธุรกิจส่วนตัว งาน เสมียนพนักงานและงานฝีมือมีความเห็นว่า บุตรหญิงช่วยงานอาชีพได้ดีกว่าบุตรชาย มีข้อที่น่าสนใจคือ มารดาที่ทำงานด้านวิชาชีพไม่ได้มุ่งหวังให้บุตรช่วยเหลืองานอาชีพเลย ทั้งนี้เพราะลักษณะงานไม่เอื้ออำนวยที่จะให้เด็กเข้าไปมีบทบาท*

ตารางที่ 4.2 ทัศนคติของมารดาเกี่ยวกับการที่บุตรช่วยทำงานอาชีพ จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย

ทัศนคติ เกี่ยวกับการที่บุตรช่วยทำงานอาชีพ	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
บุตรชาย	50.6 (219)	25.2 (99)	38.5 (318)
บุตรหญิง	20.1 (87)	42.7 (168)	30.9 (255)
บุตรชายและบุตรหญิงช่วยเท่าๆ กัน	28.6 (124)	14.5 (57)	21.9 (181)
ไม่มุ่งหวัง	0.7 (3)	17.6 (69)	8.7 (72)
รวม	100.0 (433)	100.0 (393)	100.0 (826)

* ตารางสถิติไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้

1.3 ทัศนคติเกี่ยวกับภาระงานบ้าน

โดยทั่วไป คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการมีบุตรเพิ่ม เป็นการเพิ่มภาระทางด้านงานบ้าน แต่ผลการศึกษาทัศนคติของมารดาทั้งใน เขตเมืองและ เขตชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังปรากฏในตารางที่ 4.3 แสดงว่า คำตอบที่ได้รับขัดแย้งกับสมมติฐานเบื้องต้น กล่าวคือ มากกว่าร้อยละ 90 ของมารดาในเขตชนบท และร้อยละ 80 ของมารดาในเขตเมือง ไม่คิดว่าการมีบุตรเป็นการเพิ่มภาระในงานบ้าน ทั้งนี้เพราะ มารดาในเขตชนบทไม่ได้ให้เวลากับการทำงานบ้านมากนัก บางคนไม่ได้คำนึงถึง เรื่องความสะอาดและอนามัยครัวเรือนเลย ซึ่งอาจเป็นเพราะการขาดแคลนน้ำใช้ในเขตชนบท ด้วยเหตุนี้ มารดาชนบทจึงไม่มีความเห็นว่าการมีบุตร เป็นการเพิ่มภาระในการทำงานบ้าน ในทางกลับกัน มารดาเหล่านี้ยังหวังไว้ว่า เมื่อบุตรโตขึ้นจะช่วย เหลืองานบ้านได้ อาทิเช่น งานครัว งานดักน้ำใส่ตุ่ม เป็นต้น

เมื่อศึกษาทัศนคติของมารดาที่มีจำนวนบุตรเกิดรอดต่างกันต่อ เรื่องภาระทางด้านงานบ้าน พบว่า มารดาในเขตชนบทที่มีบุตรเกิดรอดต่างกันมีทัศนคติต่อภาระในการทำงานบ้านไม่แตกต่างกัน แต่มารดาในเขตเมืองที่มีบุตรเกิดรอดน้อยมีทัศนคติไปในทางที่เห็นว่าการมีบุตรเป็นการเพิ่มภาระในการทำงานบ้าน ทั้งนี้เพราะการมีบุตรน้อยทำให้ขาดคนช่วยทำงานบ้าน และทำให้ไม่มีบุตรที่โตพอจะช่วยดูแลน้อยๆ ที่จะถือกำเนิดตามมา

มารดาที่มีอาชีพต่างกันมีความเห็นต่อเรื่องภาระทางด้านงานบ้านต่างกัน กล่าวคือ มารดาในเขตชนบทที่มีอาชีพเกษตรกรรมมีความเห็นว่าการมีบุตร เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระทางด้านงานบ้าน ในขณะที่มารดาในเขตเมืองที่ประกอบอาชีพด้านบริหารงานวิชาชีพ เสมียนพนักงานและงานค้าขายมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การมีบุตรไม่ได้ช่วยแบ่งเบาภาระงานบ้าน นอกจากนี้ส่วนใหญ่มารดาในเขตเมืองที่ได้รับการศึกษามีความเห็นว่ามีบุตรไม่ได้ช่วยแบ่งเบาภาระงานบ้านเลย *

---

* ตารางสถิติไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้

ตารางที่ 4.3 ทศนคติของมารดาในส่วนของที่เกี่ยวกับภาระทางด้านงานบ้าน จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย

ทศนคติเกี่ยวกับภาระทางด้านงานบ้าน	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
ไม่เป็นภาระ	92.2 (439)	80.0 (395)	86.0 (834)
เป็นภาระ	7.8 (37)	20.0 (99)	14.0 (136)
รวม	100.0 (476)	100.0 (494)	100.0 (970)

1.4 ทศนคติของมารดาที่มีต่อค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตร

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนหนึ่งได้สอบถามทศนคติของมารดาที่มีต่อค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรจำแนกตามเพศ ลำดับที่ และอายุของบุตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเพศของบุตรนั้น ผลการศึกษาที่ปรากฏในตารางที่ 4.4 แสดงว่า ร้อยละ 58.9 ของมารดาในเขตชนบทมีความเห็นว่าการเลี้ยงดูบุตรชายสูงกว่าบุตรหญิง ในขณะที่มารดา ร้อยละ 22.5 มีความเห็นตรงข้าม สำหรับในเขตเมืองพบว่า มารดาเกือบ ร้อยละ 40 มีความเห็นว่าการเลี้ยงดูบุตรชายสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากกว่าการเลี้ยงดูบุตรหญิง อย่างไรก็ตาม มารดาในเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะมีความเห็นว่าการเลี้ยงดูบุตรชาย และบุตรหญิงไม่แตกต่างกันในสัดส่วนที่สูงกว่ามารดาในเขตชนบท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมารดาในเขตเมืองให้ความสำคัญในเรื่องเพศของบุตรน้อยกว่ามารดาในเขตชนบท

ตารางที่ 4.4 ทศนคติของมารดาที่มีต่อค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตร จำแนกตามเพศของบุตร และเขตที่อยู่อาศัย

ทศนคติเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของบุตร	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
บุตรชาย เสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าบุตรหญิง	58.9 (251)	37.3 (152)	48.3 (403)
บุตรหญิง เสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าบุตรชาย	22.5 (96)	32.3 (132)	27.4 (228)
เสียค่าใช้จ่ายเท่ากัน	18.6 (79)	30.4 (124)	24.3 (203)
รวม	100.0 (426)	100.0 (408)	100.0 (834)

เมื่อนำลำดับที่ของบุตรมาประกอบการพิจารณา สถิติจากตารางที่ 4.5

แสดงว่า มารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทเห็นพ้องต้องกันว่าค่าใช้จ่ายของบุตรคนแรก สูงที่สุด เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายของบุตรคนอื่น ๆ และยิ่งไปกว่านั้น ค่าใช้จ่ายของบุตรคนถัดไป ยังต่ำกว่าค่าใช้จ่ายของบุตรในลำดับต้นๆ ด้วย และมีมารดาในเขตชนบทเพียงร้อยละ 10.8 และมารดาในเขตเมืองเพียงร้อยละ 14.4 เท่านั้นที่มีความเห็นว่าค่าใช้จ่ายของบุตรทุกคน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.5 ทศนคติของมารดาที่มีต่อค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตร จำแนกตามลำดับที่ของบุตร และ เขตที่อยู่อาศัย

ลำดับที่ของบุตร ที่ใช้จ่ายมากที่สุด	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
1	49.7 (188)	46.4 (165)	48.2 (353)
2	17.2 (65)	20.5 (83)	20.2 (148)
3	11.4 (43)	8.2 (29)	9.8 (72)
4-10	9.5 (36)	4.8 (17)	7.2 (53)
ลูกแฝด	1.3 (5)	2.5 (9)	1.9 (14)
ใช้จ่ายเท่ากันหมด	10.8 (41)	14.4 (51)	12.6 (92)
รวม	100.0 (378)	100.0 (354)	100.0 (732)

สำหรับความเห็นของมารดาที่มีต่ออายุของเด็กในช่วงที่ต้องใช้จ่ายมากที่สุดนั้น การศึกษาพบว่า มารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทส่วนใหญ่มีความเห็นว่าต้องใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับบุตรไปมากที่สุดในช่วงที่บุตรมีอายุ 7 ปี 15 ปี และ 17 ปี ทั้งนี้เพราะเด็กอายุ 7 ปี เป็นเด็กที่เริ่มเข้ารับการศึกษาระดับการศึกษาภาคบังคับ บิดามารดาต้องใช้จ่ายเงินเพื่อการจัดซื้อหนังสือ เครื่องแบบนักเรียน และค่าเล่าเรียน สำหรับการที่มารดาบางคนให้เหตุผลว่าบุตรอายุ 15 ปี และ 17 ปี ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากที่สุดนั้น เป็นเพราะเด็กในกลุ่มอายุดังกล่าวเป็นเด็กวัยรุ่น ซึ่งบิดามารดาต้องจ่ายเงินไม่เพื่อการศึกษา และค่าใช้จ่ายด้านอื่น อาทิเช่น ค่าเสื้อผ้า ค่าสนทนากาการ ซึ่งค่าใช้จ่ายประเภท

ดังกล่าวของ เด็กวัยรุ่น เป็นค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าค่าใช้จ่ายประเภทเดียวกันของเด็กกลุ่ม
อายุอื่น *

1.5 ทัศนคติของมารดาต่อการทำงานนอกร้านของบุตรชายและบุตรหญิง

การศึกษาค้นคว้าได้นำความคิดเห็นของมารดาที่มีต่อการออกไปทำงาน
หารายได้นอกร้านของบุตรชายและบุตรหญิงมาประกอบการพิจารณาด้วย สถิติจาก
ตารางที่ 4.6 แสดงว่ามารดาในเขตชนบทร้อยละ 69.9 มีความเห็นว่าบุตรชายจะ
ทำงานหารายได้นอกร้านได้เงินมากกว่าบุตรหญิง ในขณะที่มีมารดาเพียงร้อยละ 15.9
เท่านั้นที่มีความเห็นตรงข้าม มารดาในเขตเมืองมีความเห็นสอดคล้องกับมารดาในเขต
ชนบท กล่าวคือ มารดาร้อยละ 57.9 มีความเห็นว่าบุตรชายจะทำงานหารายได้นอกร้าน
ได้เงินมากกว่าบุตรหญิง และมารดาอีกร้อยละ 25.8 มีความเห็นตรงข้าม

เมื่อพิจารณาถึงความเห็นของมารดาต่างอาชีพที่มีต่อ เรื่องดังกล่าว
พบว่า ประมาณ 1 ใน 4 ของมารดาในเขตเมืองที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความ
เห็นว่าบุตรชายและบุตรหญิงสามารถมีรายได้จากการทำงานนอกร้านพอๆ กัน โดยมี
มารดาในกลุ่มอาชีพอื่นเพียงส่วนน้อยที่สนับสนุนความเห็นดังกล่าว สำหรับเขตชนบท
มารดาที่มีอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย และทำงานบ้าน มีความเห็นว่าบุตรชายจะมีรายได้
จากการทำงานนอกร้านสูงกว่าบุตรหญิง แต่สตรีที่มีอาชีพ เป็น เสมียนพนักงาน ทำงานฝีมือ
หรือมีอาชีพค้าขาย กลับมีทัศนคติที่คัดค้านการทำงานนอกร้านของบุตรหญิง ทั้งนี้เพราะงานธุรกิจ
การค้าขนาดเล็กที่ทำภายในอาคารที่พักอาศัย อาทิเช่น ร้านขายของชำ ร้านขายยา
ร้านเสริมสวย จะได้รับความช่วยเหลืออย่างดีจากบุตรหญิง *

---

* ตารางสถิติไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้

ตารางที่ 4.6 ทศนคติของมารดาที่มีต่อการทำงานนอกบ้านของบุตรชายและบุตรหญิง
จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย

ทศนคติต่อการทำงานนอกบ้าน	เขตชนบท	เขต เมือง	รวม
บุตรชายดีกว่า	69.9 (295)	57.3 (224)	63.8 (519)
บุตรหญิงดีกว่า	15.9 (67)	25.8 (101)	20.7 (168)
เท่ากัน	14.2 (60)	16.9 (66)	15.5 (126)
รวม	100.0 (422)	100.0 (391)	100.0 (813)

2. ความมุ่งหวังของมารดาที่มีต่อบุตร

การเสนอผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับความมุ่งหวังของมารดาที่มีต่อบุตร
ได้จัดแบ่งหัวข้อรายงานออกเป็น 3 หัวข้อ ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ คือ

2.1 ความมุ่งหวังของมารดาที่มีต่อระดับการศึกษาและอาชีพของบุตร

เมื่อพิจารณาถึงความมุ่งหวังของมารดาที่มีต่อระดับการศึกษาของบุตร
ชายและบุตรสาว สถิติจากตารางที่ 4.7 แสดงว่า มารดาชนบทร้อยละ 30.3 ต้องการ
ให้บุตรชายศึกษาถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 5 หรือประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 21.0 ต้องการให้บุตรชาย
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาและมีเพียงร้อยละ 5.7 ที่ตอบว่าขึ้นอยู่กับความสามารถของ
บุตรและฐานะทาง เศรษฐกิจของบิดามารดา รูปแบบของทศนคติดังกล่าวนี้นี้ไม่สอดคล้องกับ
ทศนคติของมารดาในเขตเมืองซึ่งพบว่า เกือบครึ่งหนึ่งของมารดาในเขตเมือง ต้องการ
ให้บุตรชายสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา และมีมารดาในเขตเมืองจำนวนไม่น้อย
(ร้อยละ 17.4) ให้ความเห็นว่าการศึกษาของบุตรชายควรขึ้นอยู่กับความสามารถของบุตร
และฐานะทางการเงินของครอบครัว สำหรับความมุ่งหวังของมารดาที่มีต่อการศึกษา
ของบุตรหญิงนั้นพบว่า มีแบบแผนสอดคล้องกันกับความมุ่งหวังของมารดาที่มีต่อการศึกษา
ของบุตรชายทั้งใน เขตเมืองและ เขตชนบท

เมื่อ เปรียบ เทียบความมุ่งหวังของมารดาใน เขตเมืองและ เขตชนบทที่มีต่อ
ระดับการศึกษาของบุตร ผลการศึกษาพบว่า มารดาใน เขตเมืองมีความมุ่งหวังในเรื่อง

การศึกษาของบุตรชายและบุตรหญิงสูงกว่ามารดาในเขตชนบท นอกจากนี้มารดาในเขตชนบทมีความต้องการที่จะให้บุตรชายเรียนสูงกว่าบุตรหญิง แต่มารดาในเขตเมืองให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาของบุตรชายและบุตรหญิงโดยเท่าเทียมกัน ยิ่งไปกว่านั้น มารดาในเขตชนบทต้องการจะให้บุตรของตนสำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษาในสัดส่วนที่สูงกว่ามารดาในเขตเมือง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคนไทยให้ความสำคัญต่อการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมากกว่าระดับการศึกษาอื่น ทั้งนี้โดยไม่ได้คำนึงถึงสาขาวิชาที่บุตรควรจะศึกษา อย่างไรก็ตาม ได้มีความพยายามที่จะเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยต่อเรื่องดังกล่าว เพราะการจะนำประเทศไปสู่ระบบอุตสาหกรรมหรือสังคมเกษตรยุคใหม่ จำเป็นต้องอาศัยช่างฝีมือแรงงานหลายๆ ด้านที่สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

สำหรับความมุ่งหวังของมารดาในเรื่องอาชีพของบุตรนั้น สถิติจากตารางที่ 4.8 แสดงว่าร้อยละ 38.9 ของมารดาในเขตชนบทต้องการให้บุตรชายทำงานด้านวิชาชีพ ร้อยละ 22 ต้องการให้บุตรชายประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอีกประมาณร้อยละ 17.2 ต้องการให้บุตรชายรับราชการทหารหรือตำรวจ คำตอบที่ได้รับจากมารดาในเขตเมืองค่อนข้างแตกต่างจากความคิดเห็นของมารดาในเขตชนบท กล่าวคือ 1 ใน 3 ของมารดาในเขตเมืองต้องการให้บุตรชายทำงานด้านวิชาชีพ ร้อยละ 25.1 ต้องการให้บุตรชายรับราชการทหารหรือตำรวจ และร้อยละ 25.1 ตอบว่าให้อยู่ในดุลยพินิจของบุตร และข้อที่แตกต่างจากความคิดเห็นของมารดาในชนบทอย่างเห็นได้ชัดคือ มารดาในเขตเมืองจำนวนน้อยมากต้องการให้บุตรชายประกอบอาชีพเกษตรกรรม

สำหรับความมุ่งหวังของมารดาในเรื่องที่เกี่ยวกับอาชีพของบุตรหญิง พบว่าครึ่งหนึ่งของมารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทต้องการให้บุตรหญิงทำงานด้านวิชาชีพ มารดาในเขตชนบทร้อยละ 27.4 ต้องการให้บุตรหญิงทำงานด้านเกษตรกรรม ขณะที่มารดาในเขตเมืองเพียงร้อยละ 1.4 เท่านั้นที่มีความต้องการดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบว่าร้อยละ 22.0 ของมารดาในเขตเมืองและร้อยละ 8.4 ของมารดาในเขตชนบทตอบว่าการเลือกอาชีพควรอยู่ในดุลยพินิจของบุตรหญิง

ตารางที่ 4.7 ทัศนคติของมารดาที่มีต่อระดับการศึกษาของบุตรชายและบุตรหญิง
จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย

ระดับการศึกษาของบุตร	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
บุตรชาย			
0-4 ปี	4.3(18)	1.7(7)	3.0(25)
5-6 ปี	30.3(127)	6.1(25)	18.3(152)
7 - 12 ปี	18.2(76)	12.8(53)	15.5(129)
อาชีวศึกษา	11.9(50)	6.5(27)	9.3(77)
มหาวิทยาลัย	21.0(88)	46.7(193)	33.8(281)
ทหาร, ตำรวจ	3.3(14)	3.2(13)	3.2(27)
อื่นๆ	5.3(22)	5.6(23)	5.4(45)
ขึ้นกับความสามารถ และฐานะทางเศรษฐกิจ	5.7(24)	17.4(72)	11.5(96)
รวม	100.0(419)	100.0(413)	100.0(832)
บุตรหญิง			
0-4 ปี	4.7(19)	2.0(8)	3.4(27)
5-6 ปี	40.9(166)	7.4(29)	24.5(195)
7-12 ปี	14.0(57)	13.6(53)	13.8(110)
อาชีวศึกษา	10.4(42)	7.9(31)	9.2(73)
มหาวิทยาลัย	18.7(76)	46.3(181)	32.2(257)
ทหาร, ตำรวจ	-	-	-
อื่นๆ	5.4(22)	6.9(27)	6.1(49)
ขึ้นกับความสามารถ และฐานะทางเศรษฐกิจ	5.9(24)	15.9(62)	10.8(86)
รวม	100.0(406)	100.0(391)	100.0(797)

เมื่อเปรียบเทียบความมุ่งหวังของมารดาในเขตเมืองและเขตชนบทที่มีต่ออาชีพของบุตรพบว่า มารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรหญิงทำงานด้านวิชาชีพมากกว่าบุตรชาย มารดาในเขตชนบทร้อยละ 22.0 ต้องการให้บุตรชายประกอบอาชีพเกษตรกรรม และร้อยละ 27.4 ต้องการให้บุตรหญิงประกอบอาชีพเดียวกัน แต่มารดาในเขตเมืองจำนวนน้อยมากที่ต้องการให้บุตรประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีข้อที่น่าสนใจคือ ประมาณร้อยละ 17.2 ของมารดาในเขตชนบท และร้อยละ 18.3 ของมารดาในเขตเมืองต้องการให้บุตรชายรับราชการทหารและตำรวจ ทั้งนี้เพราะมารดาส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าทหารและตำรวจเป็นผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่และมีอำนาจสูง โดยเฉพาะในเขตชนบท ถ้าบุตรชายได้รับราชการทหารและตำรวจแล้วจะเป็นผลดีแก่บิดามารดาและครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่ายังมีมารดาเพียงส่วนน้อยทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทต้องการให้บุตรประกอบอาชีพค้าขาย ทั้งนี้เพราะงานธุรกิจการค้าเป็นงานที่ไม่มีหน้ามีตาทางสังคม ถึงแม้จะมีฐานะความเป็นอยู่ดีกว่าอาชีพอื่นๆ แต่ก็ เป็นกิจการที่ไม่มีความมั่นคง ดังนั้น บิดามารดาส่วนใหญ่จึงต้องการให้บุตรของตนรับราชการ ทำงานในรัฐวิสาหกิจหรืองานวิชาชีพในตำแหน่งสูงๆ ซึ่งเป็นอาชีพที่ค่อนข้างมั่นคง เมื่อเทียบกับอาชีพอื่นๆ

2.2 ความคิดเห็นของมารดาที่มีต่อการสมรสของบุตร

การศึกษาเรื่องความคิดเห็นของมารดาที่มีต่อการสมรสของบุตร ได้สอบถามมารดาที่ตกเป็นตัวอย่างว่า "ท่านคิดว่าใครควรเป็นคนเลือกคู่ครองให้บุตรชายและบุตรสาว" ผลการศึกษาพบว่า มารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทส่วนใหญ่มีความเห็นว่า บุตรชายหรือบุตรสาวของตนควรเป็นผู้เลือกคู่ครองด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ยังมีมารดาในเขตชนบทจำนวนไม่น้อย คือประมาณร้อยละ 18 มีความเห็นว่าบิดามารดาควรเป็นผู้เลือกคู่ครองให้บุตร ขณะที่มารดาในเขตเมืองน้อยกว่าร้อยละ 8 ที่มีความเห็นเช่นเดียวกันในเรื่องดังกล่าว*

---

* ตารางสถิติไม่ได้นำเสนอในรายงานฉบับนี้

ตารางที่ 4.8 ความมุ่งหวังของมารดาที่มีต่ออาชีพของบุตร จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย

ประเภทของอาชีพที่มุ่งหวัง	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
สำหรับบุตรชาย			
งานวิชาชีพ	38.9(161)	30.1(125)	34.5(286)
งานเสมียนพนักงาน ค้าขาย และบริการ	2.4(10)	5.3(22)	3.9(32)
งานเกษตรกรรม	22.0(91)	2.4(10)	12.2(101)
งานช่างฝีมือ	4.8(20)	7.2(30)	6.0(50)
ทหาร ตำรวจ	17.2(71)	18.3(76)	17.7(147)
ข้าราชการ งานรัฐวิสาหกิจ	4.1(17)	8.7(36)	6.4(53)
มากกว่า 1 อาชีพ	2.9(12)	2.9(12)	2.9(24)
ขึ้นอยู่กับบุตรชาย	7.7(32)	25.1(104)	16.4(136)
รวม	100.0(414)	100.0(415)	100.0(829)
สำหรับบุตรหญิง			
งานวิชาชีพ	49.6(219)	55.1(223)	52.3(442)
งานเสมียนพนักงาน ค้าขาย และบริการ	4.1(18)	10.4(42)	7.1(60)
งานเกษตรกรรม	27.4(121)	1.4(6)	15.0(127)
งานช่างฝีมือ	4.3(19)	3.2(13)	3.8(32)
ทหาร ตำรวจ	-	-	-
ข้าราชการ งานรัฐวิสาหกิจ	1.4(6)	5.7(23)	3.4(29)
มากกว่า 1 อาชีพ	4.8(21)	2.2(9)	3.5(30)
ขึ้นอยู่กับบุตรหญิง	8.4(37)	22.0(89)	14.9(126)
รวม	100.0(441)	100.0(405)	100.0(846)

สำหรับทัศนคติของมารดาที่มีต่อการเลือกที่อยู่อาศัยของบุตรภายหลังการสมรส ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.9 พบว่า มากกว่า 1 ใน 3 ของมารดาในเขตชนบทต้องการให้บุตรชายและบุตรสะใภ้แยกไปพักอาศัยตามลำพัง ร้อยละ 31.0 ต้องการให้บุตรอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับตน และร้อยละ 28.4 ต้องการให้บุตรชายเป็นผู้ตัดสินใจเอง มารดาในเขตเมืองมีความเห็นต่อเรื่องดังกล่าวสอดคล้องกับมารดาในเขตชนบท ร้อยละ 33.4 ต้องการให้บุตรชายและบุตรสะใภ้แยกไปพักอาศัยตามลำพัง และร้อยละ 26.4 ต้องการให้บุตรอาศัยอยู่ด้วยกัน

สำหรับทัศนคติของมารดาที่มีต่อการเลือกที่อยู่อาศัยของบุตรหญิงภายหลังการสมรส แสดงให้เห็นว่า มารดามีความผูกพันกับบุตรหญิงมาก เพราะมารดาในเขตชนบท ร้อยละ 61.4 และมารดาในเขตเมืองมากกว่า 1 ใน 3 ต้องการให้บุตรหญิงและบุตรชายอาศัยอยู่กับตน มีมารดาในเขตชนบทเพียงร้อยละ 13.6 และมารดาในเขตเมืองเพียงร้อยละ 26 ต้องการให้บุตรหญิงและบุตรชายแยกไปอยู่ตามลำพัง นอกจากนี้ยังพบว่า มารดาในเขตเมืองและมารดาในเขตชนบทจำนวนไม่น้อยให้อิสระแก่บุตรหญิงในการเลือกที่อยู่อาศัยเองภายหลังการสมรส

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า มารดาส่วนใหญ่ต้องการให้บุตร เขยย้ายเข้ามาพักอาศัยในครัวเรือนเดียวกันกับตน แต่ในทางตรงข้ามมีมารดาเป็นจำนวนน้อยมากที่สุดที่ต้องการให้บุตรสะใภ้มาพักอาศัยอยู่ด้วย

2.3 ความต้องการและเหตุผลของมารดาในการพึ่งพาอาศัยบุตรชายยามชรา

การศึกษาความต้องการและเหตุผลของมารดาในการพึ่งพาอาศัยบุตรชายยามชรา ได้รวบรวมข้อมูลจากคำถามหลัก 2 คำถามคือ "ท่านคิดจะพึ่งพาบุตรชายของท่านยามชราหรือไม่" และ "ท่านคิดจะพึ่งพาบุตรสาวของท่านยามชราหรือไม่" ผลการศึกษาได้แสดงไว้ในตารางที่ 4.10 พบว่า มารดาในเขตชนบทร้อยละ 86.8 ต้องการพึ่งพาบุตรชายยามชรา และร้อยละ 94.4 ต้องการพึ่งพาบุตรสาวยามชรา มีมารดาเป็นส่วนน้อยเท่านั้นที่ไม่ต้องการพึ่งพาอาศัยบุตรชายยามชรา เหตุผลที่สำคัญก็คือ มารดาส่วนใหญ่

ตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นของมารดาที่มีต่อการเลือกที่อยู่อาศัยของบุตรภายหลังการสมรส จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย

การเลือกที่อยู่อาศัยภายหลังการสมรส	เขตชนบท	เขตเมือง	รวม
สำหรับบุตรชาย			
อยู่กับบิดามารดา	31.0 (135)	26.4 (112)	25.0 (247)
แยกไปอยู่ต่างหาก	39.0 (170)	33.4 (142)	31.5 (312)
อยู่กับบิดามารดาคู่สมรส	* (1)	-	* (1)
ให้บุตรเลือกเอง	28.4 (124)	39.8 (169)	29.6 (293)
อื่นๆ (แล้วแต่คู่สมรส)	1.4 (6)	* (2)	.9 (8)
รวม	100.0 (436)	100.0 (425)	100.0 (861)
สำหรับบุตรหญิง			
อยู่กับบิดามารดา	61.4 (275)	38.9 (163)	50.5 (438)
แยกไปอยู่ต่างหาก	13.6 (61)	26.0 (109)	19.6 (170)
อยู่กับบิดามารดาคู่สมรส	-	-	-
ให้บุตรเลือกเอง	24.6 (110)	34.8 (146)	29.5 (256)
อื่นๆ (แล้วแต่คู่สมรส)	* (2)	* (1)	* (3)
รวม	100.0 (448)	100.0 (419)	100.0 (867)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ต้องการคนดูแลยามชราหรือยามเจ็บป่วย ซึ่งแสดงว่าบุตร เป็นเสมือนหลักประกันความ
มั่นคงของบิดามารดา โดยเฉพาะในสังคมที่ยังไม่มีระบบประกันสังคมที่ดีหรือยังไม่มี
โครงการสำหรับผู้สูงอายุ ความต้องการที่จะพึ่งพาอาศัยบุตรยามชราจะยังคงมีอยู่

สำหรับเขตเมือง มารดาในเขตเมืองต้องการพึ่งพานุตรยามชราเป็นสัดส่วน
ที่น้อยกว่ามารดาในเขตชนบท กล่าวคือ ร้อยละ 65.9 ตอบว่าต้องการพึ่งพานุตรชาย
ยามชราและร้อยละ 73.1 ต้องการพึ่งพานุตรหญิง มีมารดาในเขตเมืองร้อยละ 34.5
ที่ไม่ต้องการพึ่งพานุตรชายและร้อยละ 25.9 ไม่ต้องการพึ่งพานุตรหญิงยามชรา สำหรับ
ผู้ที่ตอบว่าต้องการพึ่งพานุตรนั้น ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าต้องการมีผู้ดูแลยามชราและยาม
เจ็บป่วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.10 ความต้องการและเหตุผลของมารดาในการพึ่งพาอาศัยบุตรยามชรา
จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย

ความต้องการและ เหตุผล	เขตชนบท	เขต เมือง	รวม
สำหรับบุตรชาย			
ต้องการพึ่งบุตร	86.8 (374)	65.9 (269)	76.9 (643)
ด้าน เศรษฐกิจ	12.8 (48)	14.5 (39)	13.5 (87)
ต้องการคนดูแลยาม เจ็บป่วย	41.4 (165)	48.3 (130)	44.3 (285)
ด้านการ เงินและงานอาชีพ	17.7 (66)	11.9 (32)	15.2 (98)
อื่นๆ (ดูแลบ้าน, ทำงานบ้าน อยู่เป็นเพื่อน ฯลฯ)	28.1 (105)	25.3 (68)	27.0 (173)
แล้วแต่บุตร	-	*(1)	*(1)
ไม่ต้องการพึ่งบุตร	13.2 (57)	34.5 (142)	23.6 (199)
รวม	100.0 (431)	100.0 (412)	100.0 (843)
สำหรับบุตรหญิง			
ต้องการพึ่งบุตร	94.4 (420)	73.1 (307)	84.2 (727)
ด้าน เศรษฐกิจ	6.9 (29)	13.4 (41)	9.6 (70)
ต้องการคนดูแลยาม เจ็บป่วย	47.1 (198)	47.2 (145)	47.2 (343)
ด้านการ เงินและงานอาชีพ	15.5 (65)	10.4 (32)	13.3 (97)
อื่นๆ (ดูแลบ้าน, ทำงานบ้าน อยู่เป็นเพื่อน ฯลฯ)	30.5 (128)	29.0 (89)	29.0 (217)
แล้วแต่บุตร	-	*(2)	*(2)
ไม่ต้องการพึ่งบุตร	5.6 (25)	25.9 (109)	15.5 (134)
รวม	100.0 (445)	100.0 (420)	100.0 (863)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาวิจัย เรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ เด็กใน เขตเมืองและ เขตชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2525 มุ่งประเด็นการศึกษาไปยังค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ เด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี โดยค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้เป็นค่าใช้จ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อม ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์มารดาที่มีบุตรอายุ 0-12 ปี จากครัวเรือนที่ ตกเป็นตัวอย่างทั้งสิ้น 998 ครัวเรือน ในจำนวนนี้เป็นครัวเรือนในเขตชนบทจำนวน 491 ครัวเรือน และครัวเรือนในเขตเมืองจำนวน 507 ครัวเรือน

การศึกษาค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ เด็กมีวัตถุประสงค์ประการแรก เพื่อ เก็บรวบรวม ข้อมูลพื้นฐานทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และประชากรของครัวเรือนและมารดาที่ตก เป็น ตัวอย่างทั้งใน เขต เมืองและ เขตชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประการที่สอง เพื่อ ศึกษาข้อเท็จจริง เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายทางตรงของเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 12 ปี ตลอดจน เปรียบ เทียบค่าใช้จ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อมของเด็กระหว่าง เขต เมืองและ เขตชนบท รวมถึงการพิจารณาถึงความสำคัญของ เด็กชนบทและ เด็กใน เขต เมืองทั้งในฐานะ ที่เป็นหน่วยผลิตและหน่วยบริโภค นอกจากนี้ค่าเสียโอกาสอัน เนื่องมาจากการมีบุตรตลอดจน ความคิด เห็นและความมุ่งหวังของมารดาที่มีบุตรในหลายๆ ด้านก็เป็นประเด็นหนึ่งที่อยู่ใน ความสนใจของผู้วิจัยด้วย

ผลการศึกษาที่ได้รับมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี

ค่าใช้จ่ายทางตรงเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี พบว่า ค่าใช้จ่าย ระหว่างตั้งครรภ์เฉลี่ยเท่ากับ 560 บาท ค่าใช้จ่ายในการคลอดบุตรเฉลี่ยเท่ากับ 50.9 บาท ค่าใช้จ่ายในการเตรียมของสำหรับทารกเฉลี่ยเท่ากับ 69.5 บาท และ ค่าใช้จ่ายทั่วไปเป็นรายเดือนเฉลี่ยเท่ากับ 45.5 บาท มีข้อที่น่าสนใจก็คือ จำนวน ตัวอย่างที่นำมาใช้ในการคำนวณค่าใช้จ่ายประเภทต่างๆ จะไม่เท่ากัน เพราะแบบแผน การใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรของมารดาแต่ละคนไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษา

แสดงว่า ค่าใช้จ่ายทุกประเภทที่เกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ของมารดาในเขตเมืองสูงกว่าในเขตชนบทประมาณ 2 เท่า ยกเว้นค่าใช้จ่ายประจำเดือนซึ่งในเขตชนบทมีค่าต่ำมาก

นอกจากนี้ยังพบว่า ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ไม่ได้แปรผันไปตามเพศของเด็กและแบบของครัวเรือน แต่พบว่ามารดาที่มีรายได้สูงและไม่มีที่ดินถือครองมีแนวโน้มจะใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับเด็กสูงกว่ามารดาที่มีรายได้น้อยและมารดาที่มีที่ดินถือครอง นอกจากนี้ครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีเด็กในครอบครัวระหว่าง 3-12 คน ใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับเด็กสูงกว่าครอบครัวขนาดเล็กที่มีเด็กในครอบครัวเพียง 1-2 คน และมารดาที่มีการศึกษาสูงจะใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับเด็กมากกว่ามารดาที่มีการศึกษาค่ำ

2. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปี

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปี ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายประเภทต่างๆ 9 ประเภทคือ ค่านม ค่าเบี่ยงเบนบุตร ค่าคนดูแลเด็ก ค่าเสื้อผ้าเด็ก ค่าของเล่น ค่าสหนาการ ค่าเล่าเรียน ค่าเดินทางไปโรงเรียน และค่ารักษาพยาบาล ผลการศึกษาพบว่า ค่าใช้จ่ายทางตรงโดยเฉลี่ยต่อปีสำหรับเด็กอายุระหว่าง 1-12 ปี ในเขตเมืองสูงกว่าค่าใช้จ่ายในเขตชนบท มารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทจะใช้จ่ายเงินส่วนใหญ่ไปในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับค่าเบี่ยงเบนบุตร ค่าเสื้อผ้า และค่ารักษาพยาบาล มีมารดาไม่มากนักในเขตชนบทที่ใช้จ่ายเงินเพื่อจ้างคนเลี้ยงดูบุตร และเพื่อชื้อนม ค่าใช้จ่ายที่สูงที่สุดของมารดาในเขตเมืองคือค่าใช้จ่ายเพื่อจ้างคนดูแลบุตร รองลงมาคือค่าใช้จ่ายเพื่อการชื้อนม สำหรับค่าใช้จ่ายที่มารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทจ่ายน้อยที่สุดคือค่าใช้จ่ายในการชื้อของเล่นและค่าใช้จ่ายเพื่อการสหนาการของเด็ก

นอกจากนี้ยังพบว่า ค่าใช้จ่ายของเด็กโตไม่ได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายของเด็กเล็กตามที่ได้คาดหมายไว้ในเบื้องต้น ทั้งนี้เพราะเด็กชนบทเข้าเรียนช้ากว่าเด็กในเขตเมือง และค่าใช้จ่ายในการศึกษาไม่สูงนัก ในทางกลับกัน ค่าใช้จ่ายของเด็กเล็กสูงกว่าค่าใช้จ่ายของเด็กโตในเขตเมือง เพราะค่าเล่าเรียนระดับอนุบาลสูงกว่าค่าเล่าเรียนระดับประถมศึกษา เมื่อนำความแตกต่างในเรื่องเพศของเด็กมาประกอบการพิจารณา ผลการศึกษาพบว่า ค่าใช้จ่ายของเด็กชายและเด็กหญิงไม่เท่ากัน

3. ข้อเท็จจริงและทัศนคติของมารดาที่มีต่อการที่บุตรช่วยทำงานบ้าน
และงานอาชีพ

เด็กในครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้ช่วยเหลืองานของครัวเรือนเลยไม่ว่าจะเป็นงานบ้านหรืองานอาชีพ สำหรับกลุ่มที่ช่วยเหลืองานของครัวเรือนในเขตชนบทเด็กชายมักจะช่วยเหลืองานอาชีพในขณะที่เด็กหญิงจะช่วยแบ่งเบาภาระงานบ้าน สำหรับในเขตเมืองมีเด็กเป็นจำนวนน้อยมากที่ช่วยเหลืองานของครัวเรือน และเด็กหญิงจะช่วยงานบ้านมากกว่าเด็กชาย เด็กชนบทเริ่มเข้าไปมีส่วนช่วยเหลืองานของครัวเรือนเร็วกว่าเด็กในเขตเมือง สำหรับการช่วยงานบ้านนั้น ประมาณ 1 ใน 5 ของเด็กทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทช่วยงานบ้านเป็นประจำ แต่เด็กในเขตเมืองเข้าไปมีส่วนช่วยงานบ้านเร็วกว่าเด็กในชนบท

เมื่อถามความเห็นของมารดาต่อการที่บุตรช่วยงานอาชีพ มารดาส่วนใหญ่ตอบอายุที่เด็กควรจะช่วยงานอาชีพสูงกว่าอายุจริงที่เด็กเข้าไปช่วยทำงาน สำหรับเขตชนบทเด็กชายจะช่วยเลี้ยงสัตว์ และเด็กหญิงจะช่วยทำไร่นาและเลี้ยงสัตว์ด้วย เด็กชนบทช่วยงานอาชีพของครัวเรือนมากกว่าเด็กในเขตเมือง เพราะลักษณะงานของบิดามารดาในเขตเมืองไม่เอื้ออำนวยให้เด็กเข้าไปมีบทบาท สำหรับความเห็นของมารดาต่อการที่บุตรช่วยงานบ้าน มารดาในเขตเมืองมีความเห็นว่าเด็กควรเข้าไปมีส่วนช่วยทำงานบ้านเร็วกว่าที่เป็นอยู่ แต่ก็มีมารดาเป็นจำนวนมากที่ตอบว่าไม่ได้หวังจะให้บุตรเข้าไปมีส่วนช่วยทำงานบ้าน นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กชนบทใช้เวลาในการช่วยงานบ้านมากกว่าเด็กในเขตเมือง

4. ค่าเสียโอกาสอันเนื่องมาจากการมีบุตร

ค่าเสียโอกาสอันเนื่องมาจากการมีบุตรหมายถึง โอกาสที่สูญเสียไปเนื่องจากการที่มารดาต้องใช้เวลาไปในการดูแลบุตร รวมถึงผลเสียอื่นๆ อันเนื่องมาจากการมีบุตร อาทิเช่น การเลี้ยงดูบุตรทำให้เกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับความประพฤติก่อนาคคของบุตร การไม่มีเวลาพักผ่อนส่วนตัว และการที่มารดาจำเป็นต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองภายหลังการมีบุตร

การศึกษาวิจัยพบว่า สัดส่วนของมารดาใน เขตชนบทที่หยุดพักการทำงาน ที่มีรายได้ระหว่างตั้งครรภ์มีสูงกว่าสัดส่วนของมารดาใน เขตเมือง นอกจากนี้มารดา ทั้งในเขต เมืองและ เขตชนบทจะหยุดพักการทำงานระหว่างการตั้งครรภ์ครั้งแรก โดยที่ มารดาใน เขต เมืองหยุดพักการทำงานเป็นเวลานานกว่ามารดาใน เขตชนบท และมารดา ในเขตเมืองสูญเสียรายได้ระหว่างการหยุดทำงานคิดเป็น 2 เท่าของความสูญเสียของ มารดาในเขตชนบท อย่างไรก็ตาม มารดาส่วนใหญ่ตอบว่าปริมาณงานบ้านที่ต้องทำระหว่างการ ตั้งครรภ์และก่อนการตั้งครรภ์ไม่เปลี่ยนแปลง

เมื่อพิจารณาถึงค่าเสียโอกาสหลังการให้กำเนิดบุตร ผลการศึกษาแสดงว่า สัดส่วนของมารดาที่ไม่ได้ทำงานใน เขตเมืองสูงกว่าใน เขตชนบท ทั้งนี้อาจเป็น เพราะ มารดาในเขตเมืองบางคนไม่ได้ทำงานหรือว่างงานในระหว่างตั้งครรภ์ และมารดาบางคน อาจลาออกจากงานภายหลังการคลอดบุตร อย่างไรก็ตามไม่มีความแตกต่างกันในเรื่อง ระยะเวลาหยุดพักการทำงานภายหลังการคลอดระหว่างมารดาใน เขตเมืองและ เขตชนบท

ถึงแม้มารดาทั้งใน เขตเมืองและ เขตชนบทส่วนใหญ่จะรายงานว่าต้องทำงาน บ้านเพิ่มขึ้น มีเวลาไปร่วมกิจกรรมทางสังคมและสังสรรค์น้อยลง แต่มารดาส่วนใหญ่ ไม่ได้มีความเห็นว่าการมีบุตรเป็นภาระ มารดาทั้งใน เขต เมืองและ เขตชนบทมีความห่วงใย เรื่องเกี่ยวกับสุขภาพของบุตรมากที่สุด สำหรับความห่วงใยรองลงมาของมารดาใน เขตชนบท คือ ความห่วงใยเกี่ยวกับฐานะทาง เศรษฐกิจ ซึ่งต่างกับมารดาในเขตเมืองซึ่งห่วงใยใน เรื่องการศึกษาของบุตร

5.ทัศนคติของมารดาที่มีต่อบุตร

มารดาทั้งในเขตเมืองและ เขตชนบทเห็นพ้องต้องกันว่าบุตรหญิงช่วย ทำงานบ้านได้ดีกว่าบุตรชาย แต่มารดาในเขตชนบทมีความเห็นว่าบุตรชายช่วยงานอาชีพ ของครัวเรือนได้ดีกว่าบุตรหญิง ซึ่งตรงข้ามกับความเห็นของมารดาในเขตเมือง ทั้งนี้ เพราะลักษณะงานอาชีพของคนในเขตชนบทและ เขตเมืองต่างกัน นอกจากนี้มารดาทั้งใน เขต เมืองและ เขตชนบทยังมีความเห็นว่าการมีบุตรเพิ่มไม่ได้ เป็นการเพิ่มภาระงานบ้านแต่ อย่างใด แต่เมื่อถามถึงค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร มารดาส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า

ค่าใช้จ่ายเพื่อการเลี้ยงดูบุตรชายสูงกว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการเลี้ยงดูบุตรหญิง ค่าใช้จ่ายเพื่อการเลี้ยงดูบุตรคนโตสูงที่สุดเมื่อเทียบกับการเลี้ยงดูบุตรคนอื่นๆ และค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรจะสูงมากที่สุดเมื่อบุตรมีอายุ 7 ปี และ 15 ปี

เมื่อนำความมุ่งหวังของมารดาที่มีบุตรมาประกอบการพิจารณา ผลการศึกษาแสดงว่า มารดาในเขตชนบทต้องการให้บุตรของตน เรียนสูงสุดถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในขณะที่มารดาในเขตเมืองต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาสูงที่สุดเท่าที่ความสามารถจะอำนวย อย่างไรก็ตาม มารดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทต้องการให้บุตรของตนทำงานด้านวิชาชีพ มารดาในเขตชนบทบางคนต้องการให้บุตรรับช่วงงานเกษตรกรรมของครัวเรือน นอกจากนี้ยังพบว่า มารดาบางกลุ่มต้องการให้บุตรรับราชการทหารหรือตำรวจซึ่งถือว่าเป็นอาชีพที่มั่นคงและมีเกียรติ

สำหรับการเลือกที่อยู่อาศัยของบุตรภายหลังการสมรส มารดาในเขตชนบทมีความเห็นว่าบุตรชายควรแยกไปอยู่กับคู่สมรส แต่บุตรหญิงควรพักอาศัยอยู่กับบิดามารดา ในขณะที่มารดาในเขตเมืองมีความเห็นว่า บุตรชายควรเลือกที่อยู่อาศัยภายหลังการสมรสเอง แต่บุตรหญิงควรพักอาศัยกับบิดามารดาไปก่อน อย่างไรก็ตาม มารดาในเขตเมืองไม่ได้ยืนยันหนักแน่นเกี่ยวกับเรื่องนี้เท่ามารดาในเขตชนบท

เมื่อสอบถามเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยบุตรยามแก่ชรา มารดาในเขตชนบทต้องการพึ่งพาอาศัยบุตรมากกว่ามารดาในเขตเมือง ทั้งนี้โดยให้เหตุผลว่า ต้องการให้บุตรดูแลยามชราและยามเจ็บไข้ได้ป่วย

บรรณานุกรม

จutha มนัสไพบูลย์, นพวรรณ จงวัฒนา, บุษบา คุณาศิริรินทร์. รายงานเบื้องต้น
โครงการวิจัยค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตร. กรุงเทพฯ : สถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522 (เอกสารวิชาการฉบับพิเศษ หมายเลข ๑)

เทียนฉาย กิระนันท์. รายงานการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่าง
การเจริญพันธุ์ รายได้และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตร. กรุงเทพฯ :
สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

นพวรรณ จงวัฒนา, จutha มนัสไพบูลย์, ระพีพรรณ หุ่นพานิช. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตร
ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : สถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524 (โครงการประชากรกับการพัฒนา
เอกสารวิจัยที่ ๑).

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Bibliography

- Arnold, Fred et al., The Value of Children: A Cross-National Study, Vol.1: Introduction and Comparative Analysis (Honolulu: East-West Population Institute, East-West Center, 1975)
- Bulatao, Rodolfo A. The Value of a Filipino Child: Pleasure and Profit Against Cost and Concern. Honolulu: East-West Population Institute, n.d. (Reprint No.113).
- Bulatao, Rodolfo A. and James T. Fawcett. Influences on Childbearing Intentions Across the Fertility Career: Demographic and Socio-economic Factors and the Value of Children. Honolulu: East-West Population Institute 1983. (Paper of the East-West Population Institute No.60-F).
- Buripakdi, Chalio. The Value of Children: a Cross-National Study, Thailand. Honolulu: The East-West Population Institute and The Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1977.
- Espenshade, Thomas T. "The Value and Cost of Children," Population Bulletin, Vol.32, No.1 (Population Reference Bureau, inc., Washington, D.C., 1977).
- Fawcett, James T. The Satisfactions and Costs of Children: Theories, Concepts, Methods. Honolulu: East-West Population Institute, 1972.
- Hoffman, Lois Wladis. "A psychological perspective on the value of children to parents: concepts and measures" in James T. Fawcett. The Satisfactions and Costs of Children: Theories, Concepts, Methods. Honolulu: East-West Population Institute, 1972. p.28-29.
- Hoffman, Lois W. and Martin L. Hoffman, "The Value of Children to Parents," in James W. Fawcett, ed., Psychological Perspectives on Population (New York: Basic Books, 1973).
- Knodel, John and others. "Thailand Continuing Reproductive Revolution" in International Family Planning Perspectives. Vol.6, No.3, September 1980.
- Limanonda, Bhassorn. Mate Selection and Post Nuptiality Residence in Thailand. Bangkok: The Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1979. Paper No.28.
- Mueller, Eva. "The Economic Value of Children in Peasant Agriculture," in Ronald G. Ridker, ed., Population and Development: The Search for Selective Interventions (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1976).

- Nag, Moni. "Economic Value of Children in Agricultural Societies: Evaluation of Existing Knowledge and Anthropological Approach." in Fawcett, ed., Psychological Perspectives on Population (New York: Basic Books, 1973).
- _____. "Economic Value of Children in Agricultural Societies: Evaluation of Existing Knowledge and an Anthropological Approach" in James T. Fawcett. The Satisfactions and Cost of Children: Theories, Concepts, Methods. Honolulu: East-West Population Institute, 1972.
- Nag, Moni; Benjamin N.F. White; and R. Creighton Peet. "An Anthropological Approach to the Study of the Economic Value of Children in Java and Nepal" in Current Anthropology Vol.19, No.2, June 1978: 293-306.
- Research Center, National Institute of Development Administration and Family Health Division, Ministry of Public Health. A New Decade of Fertility and Family Planning in Thailand: 1981 Contraceptive Prevalence Survey. Bangkok: 1982.
- Reed, Ritchie H. and Susan McIntosh, "Costs of Children," in Research Reports, Vol.2, Commission on Population Growth and the American Future (Washington, D.C.: Government Printing Office, 1972).
- Robinson, Warren C. and David E. Horlacher. Population Growth and Economic Welfare. "Reports on Population/Family Planning" A Publication of the Population Council, 245 Park Avenue, New York, February 1971.
- Saefullah, Asep Djadja. The Value of Children Among Tea Estate Workers' Families: a Case Study in a Village of West Java, Indonesia. Canberra: The Australian National University, 1979. Development Studies Centre MA in Demography Research Series No.2.
- The Institute of Population Studies, Chulalongkorn University. A Preliminary Report of the National Survey of Fertility, Mortality and Family Planning in Thailand, 1979. Bangkok: 1980.
- The National Economic and Social Development Board. The Fourth National Economic and Social Development Plan (1977-1981). Bangkok: (1978).
- The National Statistical Office. Advanced Report 1980 Population and Housing Census. Bangkok: 1981.
- _____. 1970 Population and Housing Census: Northeastern Region. Bangkok: 1973.
- _____. 1970 Population and Housing Census: Whole Kingdom. Bangkok: 1971.
- _____. 1980 Final Report on Education Statistics. 1982.
- _____. The 1979/80 Socio-Economic Survey in Northeastern Region. 1983.